

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNIH I MIROVNIH STUDIJA

**UTICAJ VIŠKOVA NAORUŽANJA I MUNICIJE NA SIGURNOST
GRAĐANA U BOSNI I HERCEGOVINI**

- magistarski rad –

Kandidatkinja: Amra Aličković

Mentor: prof. dr. Darvin Lisica

Broj indexa: 458/II-SPS

Sarajevo, januar 2020. godina

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	5
2.1. Problem i predmet istraživanja.....	5
2.2. Vremensko i prostorno određenje predmeta istraživanja.....	6
2.3. Kategorijalno-pojmovni sistem	6
2.4. Popis kratica.....	9
2.5. Ciljevi istraživanja.....	9
2.5.1. Naučni ciljevi istraživanja.....	9
2.5.2. Društveni ciljevi	10
2.6. Sistem hipoteza i varijabli.....	10
2.6.1. Generalna hipoteza istraživanja	10
2.6.2. Posebne hipoteze istraživanja.....	10
2.6.3. Sistem hipoteza i varijabli	10
2.7. Metode i postupci istraživanja.....	12
2.7.1. Komparativna metoda	12
2.7.2. Statistička metoda	12
2.7.3. Analiza sadržaja dokumenta.....	12
2.7.4. Analiza rizika	12
3. ZAKONSKE REGULATIVE O ORUŽJU I MUNICIJI.....	13
3.1. Zakoni i drugi propisi na nivou Bosne i Hercegovine	13
3.2. Zakoni i drugi propisi na nivou entiteta, kantona i Distrikta Brčko.....	21
4. STRUKTURA KOJA SE BAVI VIŠKOVIMA NAORUŽANJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	24
4.1. Državna tijela koja se bave viškovima naoružanja u Bosni i Hercegovini.....	24
4.2. Broj, raspored i stanje skladišta, municije i MES	31
5. STANJE VIŠKOVA NAORUŽANJA I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	38
5.1. Oružne snage Bosne i Hercegovine	39
5.2. Viškovi naoružanja – broj i vrste.....	43
5.3. Viškovi municije – broj i vrste.....	47

5.4. Stanje nestabilnih minsko-eksplozivnih sredstava	50
6. AKTIVNOSTI I MJERE KOJE SE PODUZIMAJU NA UNIŠTAVANJU VIŠKOVA NAORUŽANJA I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	53
7. OPASNOSTI PROUZROKOVNE VIŠKOVIMA NAORUŽANJA I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI.....	59
8. ZAŠTITA STANOVNIŠTVA U PODRUČJIMA GDJE SE ČUVAJU VIŠKOVI ORUŽJA I MUNICIJE.....	61
9. ANALIZA MJERA ZA ZAŠTITU I SPAŠAVANJE	64
10. PERCEPCIJA STANOVNIŠTVA O OPASNOSTIMA OD VIŠKOVA ORUŽJA I MUNICIJE.....	66
11. VIŠKOVI NAORUŽANJA I MUNICIJE I SIGURNOST GRAĐANA	68
12. ZAKLJUČAK.....	71
13. LITERATURA	74
13.1. KNJIGE	74
13.2. NAUČNI RADOVI	74
13.3. ČLANCI.....	75
13.4. DOKUMENTI	75
13.5. INTERNET IZVORI:.....	75
14. PRILOZI.....	80

1. UVOD

Magistarski rad na temu „Uticaj viškova naoružanja i municije na sigurnost građana u Bosni i Hercegovini“ se bavi problemom viškova naoružanja i municije u Bosni i Hercegovini, te o njihovom uticaju na sigurnost stanovništva. Glavni razlog odabira teme magistarskog rada je postojanje ogromnih količina municije i naoružanja u lošem stanju koja su smještena u neadekvatnim skladištima, čak i nakon 24 godine od završetka rata, i opasnost od njihovog uticaja na sigurnost građana, kao i nedovoljna svijest građana o ozbiljnosti ovog problema.

Magistarski rad napisan je na 75 stranica i sastoji se od deset poglavlja i priloga koji daju bolji uvid u istraživanje obuhvaćeno radom. Rad sadrži četiri slike, jedan grafikon i 10 tabela sa podacima prikupljenim iz različitih studija koje se tiču viškova naoružanja i municije.

U prvom poglavlju „Teorijsko-metodološki okvir istraživanja“ predstavljen je problem i predmet, vremenski i prostorni okvir istraživanja, ključni pojmovi, ciljevi, hipotetički okvir istraživanja i način primjene metoda i postupaka istraživanja.

Drugo poglavlje „Zakonske regulative o oružju i municiji u Bosni i Hercegovini“ obuhvata zakone i druge propise (različiti sporazumi, strategije i politike koje se odnose na naoružanje i municiju) kako na nivou Bosne i Hercegovine, tako i na nivou entiteta, kantona i Brčko Distrikta.

Treće poglavlje „Struktura koja se bavi viškovima naoružanja u Bosni i Hercegovini“ govori o državnim tijelima koja se bave ovim problemom. U okviru ovog poglavlja detaljno su prikazani broj, raspored i stanje skladišta u određenim vremenskim periodima.

U četvrtom poglavlju „Stanje viškova naoružanja i municije u Bosni i Hercegovini“ prikazani su broj i vrste viškova naoružanja, broj i vrste viškova municije, kao i stanje nestabilnih minsko-eksplozivnih sredstava.

U petom poglavlju prikazane su aktivnosti i mjere koje se poduzimaju na uništavanju viškova naoružanja i municije u Bosni i Hercegovini.

U šestom poglavlju „Opasnosti prouzrokovane viškovima naoružanja i municije u Bosni i Hercegovini“ identificirane su opasnosti koje uzrokuje postojanje viška naoružanja i municije, te načini na koje je moguće pristupiti njihovom suzbijanju.

Sedmo poglavlje odnosi se na zaštitu stanovništva u područjima gdje se čuvaju viškovi oružja i municije, dok osmo poglavlje predstavlja analizu mjera za zaštitu i spašavanje.

Deveto poglavlje „Percepcija stanovništva o opasnostima od viškova naoružanja i municije“ ima za cilj da prikaže svijest građana o uticaju viškova naoružanja i municije na njihovu sigurnost.

Deseto poglavlje „Viškovi naoružanja i municije i sigurnost građana“ ukazuje da postoji potencijalna prijetnja sigurnosti građana BiH, bez obzira na mjere i aktivnosti koje se poduzimaju godinama.

U poglavlju „Zaključci“ se analiziralo ostvarenje postavljenih ciljeva istraživanja. Sumirali su se rezultati istraživanja i potvrda hipoteza.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

2.1. Problem i predmet istraživanja

U postratnom periodu Bosna i Hercegovina se susrela sa mnogobrojnim opasnostima i prijetnjama koje utiču na njenu sigurnost i sigurnost njenih građana. Jedna od njih jeste i višak naoružanja i municije koji se nalazi na teritoriji Bosne i Hercegovine. Početkom 90-tih godina, agresija i rat u Bosni i Hercegovini doveli su do nagomilavanja enormnih količina naoružanja i municije. To nasljeđe rata otežava poduzimanje mjera za prevenciju konflikata i predstavlja latentnu opasnost za izgradnju mira. Dodatni problem predstavlja nekontrolisana proliferacija streljačkog i lakog oružja koje se nalazi na prostoru Jugoistočne Evrope, uključujući i teritoriju Bosne i Hercegovine. Svemu ovome doprinijelo je organizirani kriminal, slaba kontrola granica, loša efikasnost u rješavanju problema streljačkog i lakog oružja, kao i manjak kapaciteta u državnim institucijama i građanskom društvu. Također, problem predstavljaju ekonomski uslovi koji se odnose na ulaganja novčanih sredstava u sektor sigurnosti, koji još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou. Nedovršena oblikovanje i politizacija sigurnosnog sektora ograničavaju njegovu sposobnost za suprotstavljanje opasnostima koje ugrožavaju sigurnost građana.

Postoje velike količine municije koja brzo zastarijeva i nalazi se u nestabilnom stanju, što predstavlja opasnost. Jedan od problema jeste i nedostatak fizičke sigurnosti, neadekvatna skladišta, te nepravilno upravljanje viškovima naoružanja i municije što onemogućava da se uticaja viškova naoružanja i municije svedu na minimum.

Iz svega ovoga proizlazi glavni problem istraživanja, koji ćemo predstaviti kroz slijedeće pitanje: **U kojoj mjeri viškovi naoružanja i municije koji postoje u Bosni i Hercegovini, posebno onih koji se čuvaju u neadekvatnim i nedovoljno osiguranim skladištima mogu uticati na sigurnost građana u Bosni i Hercegovini?**

U odnosu na problem istraživanja izdvajaju se neka pitanja na koja će se u ovom istraživanju nastojati odgovoriti:

1. Koliki su trenutni viškovi naoružanja i municije u Bosni i Hercegovini?
2. Koliki je ukupan broj skladišta i šta Bosna i Hercegovina planira sa neadekvatnim skladištima?

3. Da li su skladišta adekvatno osigurana i zaštićena od vremenskih nepogoda, potencijalnih diverzija, sabotaza i drugih zlonamjernih akata?
4. Kolika je vjerovatnoća da može doći do neočekivane eksplozije?
5. U kojoj mjeri je zaštićeno stanovništvo koje živi u blizini tih skladišta?
6. Koliki su domaći resursi za rješavanje viškova naoružanja i municije?
7. Kakvi su dosadašnji rezultati koje je Bosni i Hercegovini postigla u rješavanju probleme viškova naoružanja i municije?

Predmet istraživanja je uticaj viškova naoružanja i municije na sigurnost građana u Bosni i Hercegovini. Istraživanje je teorijskog i empirijskog karaktera, te interdisciplinarno istraživanje, jer obuhvata i druga područja, kao što su: neproliferacija, politika razoružanja, polemologija i sociologija.

2.2. Vremensko i prostorno određenje predmeta istraživanja

Ovo istraživanje odnosi se na uticaj viškova naoružanja i municije na sigurnost stanovništva u Bosni i Hercegovini u postratnom periodu, tačnije od 1996. pa do danas. Prostorno određenje predmeta istraživanja definisano je samom temom istraživačkog projekta. Prostor istraživanja je Bosna i Hercegovina.

2.3. Kategorijalno-pojmovni sistem

EKSPLOZIJA – proces brzog oslobađanja toplotne energije, praćen brzim promjenama temeljnih fizičkih i hemijskih osobina eksplozivne materije. Tokom ovog procesa dolazi do brzog pretvaranja potencijalne hemijske energije u toplotnu. Eksploziju ne karakterizira količina oslobođene energije, već brzina koja se tom energijom oslobađa (Vojna enciklopedija 2, 1971: 631).

LAKO ORUŽJE- podrazumijeva širok spektar srednjeg kalibra i minskoeksplozivnih sredstava, teške mitraljeze, ručne bacače granata, prijenosne protivavionske i protivtenkovske topove, bestrzajne puške, prijenosne lansere protivavionskih i proturaketnih sistema i minobacače kalibra manjeg od 100 milimetara (Small arms survey, Definitions of Small Arms and Light Weapons, <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/definitions.html>, datum pristupa 10.03.2016.). Ovo se može označiti akronimom SALW što znači Small Arms

and Light Weapons. Kategorija lakog oružja zahtjeva opsluživanje dviju ili više osoba koje funkcionišu kao posluga oružja.

MUNICIJA – označava metak kao cjelinu ili njegove dijelove, uključujući čahure, inicijalne kapisle, potisni barut, zrna ili projekte, koji se koriste u vatrenom oružju, pod uvjetom da i ti dijelovi podliježu sustavu dopuštanja države stranke (United Nations, Office on Drugs and Crime, 2004: 73).

NAORUŽANJE – treba smatrati širim pojmom od oružja. To je oružje kojim je opremljena neka postrojba ili vojska, a u širem smislu može uključivati i svu drugu njihovu vojnu opremu. Odnos u naoružanju, njegova količina i kvaliteta u odnosu na naoružanje potencijalnog ili stvarnog protivnika bitno utiče na organizacijsko – formacijsko ustrojstvo oružanih snaga i na teorijsko uobličavanje ratne vještine (Vojna enciklopedija 5, 1973: 695).

NEPROLIFERACIJA – podrazumijeva aktivnosti diplomatskog karaktera, kontrole oružja, multilateralnih sporazuma, pomoć u smanjenju prijetnji i kontrola izvoza koje se poduzimaju radi sprječavanja proliferacije oružja za masovno uništenje. Ove aktivnosti obuhvataju mjere odvracanja ili otežavanja pristupa ili distribucije osjetljivim tehnologijama, materijalima ili znanjima (Joint Chiefs of Staff, 2001:382).

ORUŽJE ILI NAORUŽANJE– “Svako sredstvo namijenjeno uništavanju živih bića i materijalnih dobara, a u ratu sredstva kojima se protivniku slabi borbena moć i moral i lomi volja za pružanjem otpora...”, “... Unutrašnje pravo države, po pravilu, osigurava povećanu krivično – pravnu zaštitu oružja i posebno regulira njegovu upotrebu i promet”. (Beridan, Tomić, i Kreso, 2001: 262).

ORUŽJE – obuhvata sva sredstva koja su namijenjena za vođenje oružane borbe. U užem smislu to je samo streljačko oružje, dok se sredstva koja opslužuje više ljudi nazivaju oruđa. U širem smislu, pojam oružja obuhvata: skup istovrsnih ili različitih oružja i oruđa, nosače oružja (kao što su: brodovi, avioni, tenkovi, rakete i vozila), eksplozivna sredstva i municiju, i propagandne, ekonomske i druge nevojne mjere kojima se slabi protivnikova moć (Vojna enciklopedija 6, 1973: 454).

PREVENCIJA (SPREČAVANJE) – iako se njeno izvorno značenje, prije svega, odnosilo na nešto što prethodi nečemu, s što je posebno bilo primjenjivo u medicini, u smislu prevencije ili sprečavanja bolesti, ipak možemo reći da je ovaj termin vremenom evoluirao i

dobio značenje aktivnosti koja se preduzima s ciljem onemogućavanja da do nečega uopšte dođe. Ovakvo značenje termina isključuje njegovu vremensku odrednicu (Dautovic, 207: 168).

PROLIFERACIJA - (franc. prolifération) podrazumijeva širenje oružanih kapaciteta od nekoliko na mnogo država u lančanoj reakciji, tako da sve veći broj država stiče sposobnost da izvede uništavajući nuklearni napad na druge države (Kegli, Vitkof, 2006:667).

RAZORUŽANJE – skup mjera, postupaka i aktivnosti političke, vojne, ekonomske, pravne, tehničko – tehnološke i druge prirode koje se poduzimaju radi ograničenja, smanjenja ili ukidanja vojnih snaga, naoružanja i drugog ratnog materijala (Beridan, Tomić i Kreso, 2001: 330).

STRELJAČKO ORUŽJE - uključuje ručno oružje malog kalibra, poluautomatsko i automatsko oružje, pištolje, sačmarice, revolvere, puške, karabine, jurišne puške, automatske puške i puškomitraljeze (Small arms survey, Definitions of Small Arms and Light Weapons, <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/definitions.html>, datum pristupa 10.03.2016.).

STRELJAČKO I LAKO ORUŽJE - podrazumijeva bilo kakvo prijenosno smrtonosno oružje koje izbacuje ili lansira, ili je namijenjeno za izbacivanje ili lansiranje, ili se može promijeniti tako da izbacuje ili lansira sačmu, metak ili projektil uz prisustvo eksplozije, isključujući staro lako i streljačko oružje i njihove replike (<http://www.scribd.com/doc/104017001/Proliferacija-skripta-1#scribd>, datum pristupa 10.03.2016.).

SIGURNOST – sigurnost je jedan od temeljnih fenomena ljudskoga društva u svim fazama njegovog razvoja. Bez obzira je li riječ o sigurnosti pojedinca, države, skupine država, međunarodne zajednice uvijek se radi o nastojanju da se osiguraju vrijednosti i stanje za koje se smatra da su od vitalnog značaja. Sigurnost je istovremeno interes, cilj i vrijednost, ali i stanje te svjesno htijenje odnosno djelatnost kako pojedinca tako i društva, države i međunarodne zajednice (Tatalovic, 2006: 62).

2.4. Popis kratica

ATT – Arms Trade Treaty

BiH – Bosna i Hercegovina

EU – Europska unija

EUFOR – European Union Force

NATO – The North Atlantic Treaty Organization

NMiMES – Naoružanje, municija i minsko-eksplozivna sredstva

NPA – Norwegian People's Aid

OESS – Organizacija za sigurnost i saradnju u Europi

OS BiH – Oružane snage BiH

OSCE - The Organization for Security and Co-operation in Europe

OUN – Organizacija Ujedinjenih naroda

RBiH – Republika Bosna i Hercegovina

RH – Republika Hrvatska

SALW – Small Arms and Light Weapons

SEESAC - The South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons

UN – Ujedinjeni narodi, Ujedinjene nacije

UNDAF - The United Nations Development Assistance Framework

UNDP - United Nations Development Programme

IARMS - Illicit Arms and tracing Management System

2.5. Ciljevi istraživanja

2.5.1. Naučni ciljevi istraživanja

Na osnovu definiranog problema i predmeta istraživanja postavljeni su sljedeći naučni ciljevi:

1. Identificirati, opisati i sistematizirati prijetnje koje viškovi naoružanja i municije ostavljaju na sigurnost društva i pojedinaca;
2. Prikupiti i analizirati saznanja u vezi sa viškovima naoružanja i municije koji se nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine;

3. Analizirati koje to posljedice djelovanja viškova naoružanja i municije na sigurnost građana.

2.5.2. Društveni ciljevi

Društveni ciljevi istraživanja su:

1. Prikazati stepen opasnosti koju predstavljaju viškovi naoružanja i municije za građane Bosne i Hercegovine.
2. Doprinijeti promjeni svijesti i inicirati određene društvene promjene.
3. Doprinijeti stvaranju stabilnog i sigurnog okruženja u Bosni i Hercegovini.
4. Ukazati na važnost saradnje MOBiH i UNDP-a sa stranim donatorima.

2.6. Sistem hipoteza i varijabli

Na temelju definisanog problema i predmeta istraživanja, te na osnovu naučnih i društvenih ciljeva može se postaviti generalna hipoteza istraživanja. Na osnovu generalne hipoteze moguće je postaviti posebne hipoteze.

2.6.1. Generalna hipoteza istraživanja

Postojeći viškova naoružanja i municije, te nestabilnih minsko-eksplozivnih sredstava koji se čuvaju u neadekvatnim uvjetima mogu prouzročiti opasnosti koje ugrožavaju sigurnost građana Bosne i Hercegovine.

2.6.2. Posebne hipoteze istraživanja

1. Veća je vjerovatnoća eksplozija skladišta u kojima je uskladištena nestabilna municija i minsko-eksplozivna sredstva.
2. Nema adekvatnih mjera ni planova za zaštitu i spašavanje stanovništva u slučaju eksplozije skladišta koje se nalazi u njihovoj blizini.
3. Kod građana Bosne i Hercegovine ne postoji izražena percepcija rizika o opasnostima koje mogu prouzročiti viškovi naoružanja i municije.

2.6.3. Sistem hipoteza i varijabli

Definiran problem istraživanja, naučni i društveni ciljevi, te generalna i posebne hipoteze su oblikovane varijable istraživanja kako su predstavljene u *Tabeli 1*.

Tabela 1: Sistem hipoteza i varijabli

Generalna hipoteza: Postojeći viškova naoružanja i municije, te nestabilnih minsko eksplozivnih sredstava koji se čuvaju u neadekvatnim uvjetima mogu prouzročiti opasnosti koje ugrožavaju sigurnost građana BiH.		
Nezavisna varijabla	Intervenirajuća varijabla	Zavisna varijabla
1. Stanje viškova naoružanja i municije u BiH 1.1. Viškovi naoružanja – broj i vrste 1.2. Viškovi municije – broj i vrste 1.3. Stanje nestabilnih minsko-eksplozivnih sredstava 2. Sociodemografke karakteristike ispitanika 3. Zakonska regulativa o oružju i municiji u BiH 4. Struktura koja se bavi viškovima naoružanja u BiH 4.1. Državna tijela koja se bave viškovima naoružanja u BiH 4.2. Broj i raspored skladišta	1. Mjere i aktivnosti koje se poduzimaju na uništavanju viškova naoružanja i municije 1.1. Rezultati uništavanja naoružanja i municije 1.2. Rezultati koji se postižu na zaštiti od negativnog uticaja viškova naoružanja i municije 1.3. Upravljanje i uništavanje viškova naoružanja i municije 2. Opasnosti prouzrokovane viškovima naoružanja i kasetne municije	1. Sigurnost stanovništva 1.1. Incidenti do kojih je došlo usljed neadekvatnog skladištenja 1.2. Ugroženost stanovništva koje živi u neposrednoj blizini 1.3. Svijest o uticaju viškova naoružanja i municije na sigurnost građana
Posebna hipoteza 1: Veća je vjerovatnoća eksplozija skladišta u kojima je uskladištena nestabilna municija i minsko-eksplozivna sredstva.		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Stanje skladišta u kojima se nalazi nestabilna municija i minsko-eksplozivna sredstva		2. Opasnosti prouzrokovane neadekvatnim skladištenjem
Posebna hipoteza 2: Nema adekvatnih mjera ni planova za zaštitu i spašavanje stanovništva u slučaju eksplozije skladišta koje se nalazi u njihovoj blizini.		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Nepostojanje adekvatnih mjera i planova za zaštitu i spašavanje stanovništva koje živi u blizini skladišta		2. Opasnosti zbog neadekvatnih mjera i planova za zaštitu i spašavanje
Posebna hipoteza 3: Kod građana Bosne i Hercegovine ne postoji izražena percepcija rizika o opasnostima koje mogu prouzročiti viškovi naoružanja i municije.		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Socio-demografske karakteristike ispitanika		2. Percepcija rizika o uticaju viškova naoružanja i municije na sigurnost građana

2.7. Metode i postupci istraživanja

2.7.1. Komparativna metoda

Usporediti aktivnosti koje se poduzimaju u borbi protiv negativnog uticaja viškova naoružanja i municije na sigurnost stanovništva. Analizirati postojeće zakonske legislative i organiziranost odgovarajućih institucija u borbi protiv ovog problema.

2.7.2. Statistička metoda

Ova metoda će omogućiti prikupljanje, analiziranje i interpretaciju podataka o količini viškova naoružanja i municije, koji negativno utiču na sigurnost građana. Analizirat i interpretirat će se i podaci prikupljeni o broju neadekvatnih skladišta, stanju u kojem se ta skladišta nalaze, te o broju incidenata koji su prouzrokovani neadekvatnim skladištenjem.

2.7.3. Analiza sadržaja dokumenta

Analizirat će se različiti dokumenti vezani za ovaj problem. To su različiti projekti, stručni dokumenti, članci i drugi radovi koji se bave viškovima naoružanja i municije Bosni i Hercegovini. Analizirat će se i procjene i drugi dokumenti koji se odnose na podatke o količini municije i naoružanja, o skladištima, o broju nesreća, podaci o broju žrtava, podaci o uništavanju viškova naoružanja i municije i drugi slični podaci.

2.7.4. Analiza rizika

Analiza rizika će se temeljiti na procjeni opasnosti i procjeni uticaja koju viškovi naoružanja i municije ostavljaju na sigurnost stanovništva.

3. ZAKONSKE REGULATIVE O ORUŽJU I MUNICIJI

Zakoni i odredbe koji regulišu pitanja vezana za oružje i municiju se mogu donositi na nivou države ili na nivou entiteta, kantona ili nekom lokalnom nivou. Bosna i Hercegovina nije imala adekvatan zakonski okvir, kojim bi se jasno definisala pravila i odredbe o oružju, municiji, njegovom skladištenju, uvozu ili izvozu i slično. Bilo je potrebno zakone uskladiti i sa međunarodnim, europskim standardima.

Pored postojećih zakona o oružju i municiji, donose se različite strategije i planovi, koji svojom provedbom doprinose regulisanju propisa i pravila o naoružanju. Bosna i Hercegovina, također, usvaja dokumente Ujedinjenih naroda i drugih međunarodnih organizacija koji regulišu sigurnosnu situaciju na području države ili regije.

3.1. Zakoni i drugi propisi na nivou Bosne i Hercegovine

Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, usvojen 2005. godine, prije uspostave jedinstvenih Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, regulisao je propise i pravila odbrambenog sistema, uspostavio lanac komandovanja, kako bi Bosna i Hercegovina imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta¹ Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 88/05). Njime su definisane uloge Predsjedništva BiH i ostalih nadležnih organa, struktura i veličina Oružanih snaga BiH, misija i vizija uspostave jedinstvenih OS BiH. Svi zakoni iz oblasti odbrane na nivou entiteta su zahtijevali usklađivanje sa ovim zakonom. U njemu su definisane i nadležnosti Oružanih snaga BiH u oblasti kontrole, skladištenja i uništavanja naoružanja i municije.

Zakoni, koji su u direktnoj vezi sa naoružanjem i municijom, na nivou države Bosne i Hercegovine su:

- 1) Zakon o obilježavanju malog oružja, lakog naoružanja i pripadajuće municije definiše obaveze obilježavanja malog oružja i lakog naoružanja i pripadajuće municije, oznaka na

---

¹Država je suverena s obzirom na druge države ako je nezavisna i s njima ravnopravna. To znači da prije svega ne postoji neka viša vlast izvan nacionalnih granica. Nijedna država nema pravo miješati se u unutrašnja pitanja. Razlikuju se unutrašnji i vanjski suverenitet, odnosno suverenitet se definiše u unutrašnjem i vanjskom smislu, s obzirom na političku zajednicu i druge države. Teritorijalni integritet je načelo međunarodnog prava prema kome suverene države uživaju pravo na nepovredivost vlastitih granica, odnosno prema kome države ne bi trebale podupirati secesionističke pokrete ili promovisati promjene granica drugih država (Babić, 2015: 5).

oružju i municiji, obaveze i ovlaštenja proizvođača, uvoznika i nositelja zaliha, te nadzor i upravne mjere („Službeni glasnik BiH“, br. 83/16). Ovim zakonom se propisuje i inspekcijски nadzor oružja i municije, kojim se provjerava ispravnost obilježavanja.

- 2) Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme uređuje proizvodnju i remont naoružanja i vojne opreme kao djelatnost od općeg interesa, kao i druga pitanja od značaja za proizvodnju i remont naoružanja i vojne opreme. Proizvodnju i remont naoružanja i vojne opreme mogu vršiti pravna lica koja dobiju dozvolu od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine. Njime se definišu i mjere sigurnosti i inspekcijски nadzor proizvodnje i remonta („Službeni glasnik BiH“, br. 9/04).

Zakoni, koji se tiču kretanja i kontrole naoružanja i municije na nivou države Bosne i Hercegovine su:

- 1) Zakon o kontroli kretanja oružja i vojne opreme uređuje načine i uslove kretanja oružja i vojne opreme unutar granica Bosne i Hercegovine, kretanje naoružanja pri prelasku državne granice radi uvoza, izvoza ili tranzita naoružanja, organe nadležne za izdavanje odobrenja za kretanje naoružanja, podnošenje zahtjeva, sadržaj odobrenja, nadzor i kontrola nad kretanjem naoružanja i evidencije ("Službeni glasnik BiH", br. 53/09 i 22/16).
- 2) Zakon o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontrole uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene propisuje načine i uslove uvoza, izvoza i tranzita oružja i vojne opreme. Definisani su osnovni pojmovi oružja i vojne opreme, tijelo nadležno za izdavanje dozvole za uvoz, izvoz, tranzit i posredovanje u prometu oružjem i vojnom opremom ili za promet usluga vezanih za oružje i vojnu opremu i uslovi po kojima se mogu izdavati te dozvole; sadržina dozvole; tijela nadležna za davanje prethodne saglasnosti i mišljenja; međusobni odnosi i obaveze nadležnih tijela i saradnja sa međunarodnim organizacijama; mogućnost sporazumijevanja o saradnji u pogledu istraživanja, usavršavanja i tehničke razmjene u pogledu oružja i vojne opreme; ovlaštenja Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i carinskih tijela u provedbi ovog zakona i kaznene mjere koje se mogu izreći u slučaju kršenja odredaba ovog zakona („Službeni glasnik BiH“, br. 05/03, 09/03, 14/05, 33/03, 14/05, 56/05 i 75/05).

Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe i usluga od strateškog značaja je podijeljen na dva zakona, te je vanjskotrgovinski promet naoružanja i vojne opreme usklađen sa UN Protokolom i ATT. Usvojeni su sljedeći zakoni:

- 1) Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene („Službeni glasnik BiH”, br. 53/16). Ovim zakonom definišu se uslovi i procedure za uvoz i izvoz oružja, vojne opreme i robe posebne namjene i tranzit oružja i vojne opreme, te izvoz i uvoz usluga u vezi sa oružjem i vojnom opremom („Službeni glasnik BiH”, br. 53/16).
- 2) Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa robe dvojne namjene („Službeni glasnik BiH”, br. 53/16).

Pored navedenih zakona, na nivou Bosne i Hercegovine, postoje različiti sporazumi, strategije i politike, koje govore o naoružanju i municiji. Takve politike, sporazume i strategije Bosna i Hercegovina provodi u saradnji sa međunarodnim organizacijama, kako bi se osigurala bezbjednost građana, kao i stabilnost i razvoj države. Međunarodni sporazumi koji su prihvaćeni od strane Bosne i Hercegovine su:

- 1) Regionalni plan implementacije borbe protiv širenja SALW-a Pakta stabilnosti Jugoistočne Europe² je prihvaćen 2001. godine, a za cilj ima jačanje regionalne saradnje u oblasti naoružanja i municije, kao i mogućnost razmjene informacija i uspostava lokalnih standarda za direktnu formulaciju i realizaciju projekata. SEESAC pruža podršku programima vezanim za SALW u Jugoistočnoj Europi, u svrhu trajnog smanjenja lakog i malokalibarskog oružja u Jugoistočnoj Europi (<http://www.seesac.org/f/img/File/Res/Regional-Implementation-Plan/SP-SEE-Regional-Implementation-Plan-BCMS-2006-99.pdf>, datum pristupa: 16.04.2017.).
- 2) Programu UN-a za prevenciju, borbu i iskorjenjivanje nezakonite trgovine SALW-om u svim aspektima (UN Document A/CONF 192/15, UN program djelovanja) su pristupile sve zemlje u regionu. Akcioni program Ujedinjenih naroda za malo i lako naoružanje predstavlja program aktivnosti Ujedinjenih naroda za sprječavanje, borbu protiv i zaustavljanje nelegalne trgovine malim oružjem i lakim naoružanjem u svim njegovim aspektima. Europska unija, Europskim planom sigurnosti³, je donijela i Akcijski plan

---

² Paktu stabilnosti Jugoistočne Europe su se pridružile Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora, Moldavija, Rumunija i Srbija.

³ Europski program sigurnosti podrazumijeva poduzimanje mjera za borbu protiv terorizma i nezakonite trgovine vatrenim oružjem i eksplozivima. U sklopu tog programa direktno su se rješavali problemi terorizma i nezakonite trgovine oružjem, te su donesene Direktiva o terorizmu i Akcijski plan za onemogućavanje nabavke i upotrebe vatrene oružja i eksploziva i pojačani nadzor nezakonitog posjedovanja i uvoza u Europsku uniju. Cilj je što lakše otkriti ilegalnog vatrene oružje, istražiti i zaplijeniti isto, eksplozive koji se koriste u terorističke i kriminalne svrhe. Poboljšava se operativna saradnja na nivou Europske unije i s zemljama trećeg svijeta za djelotvorniju borbu protiv crnog tržišta oružja i eksploziva. Fokusira se na ograničavanje pristupa nezakonitom vatrene oružju i eksplozivima, poboljšanju operativne saradnje, poboljšanju prikupljanja i dijeljenja

Europske unije za borbu protiv nezakonite trgovine vatrenim oružjem i eksplozivima i njihove upotrebe i Akcijski plan protiv nezakonite trgovine vatrenim oružjem između Europske unije i Jugoistočne Europe (2015-2019), s ciljem da se pojača borba protiv trgovine vatrenim oružjem (http://www.msb.gov.ba/PDF/SALW_Bosanski%20FINAL_web.pdf, datum pristupa 10.04.2017.).

- 3) EU pravila za izvoz oružja određuju visoke zajedničke standarde koji služe za upravljanje i ograničavanje uobičajenih transfera oružja od strane svih država članica, te ojačavanje razmjene relevantnih informacija sa ciljem postizanja veće transparentnosti. Nastoje spriječiti izvoz opreme koja bi se mogla koristiti za unutrašnju represiju ili međunarodnu agresiju ili pridonositi regionalnoj nestabilnosti, a sve to kako bi se ojačala saradnja i borba protiv ilegalne trgovine i izvoza konvencionalnog oružja (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/08675r2en8.pdf>, datum pristupa 02.05.2017.).
- 4) OESS-ovim dokumentom o SALW-u države potpisnice su obavezne da jačaju saradnju i djeluju protiv pretjerane i destabilizirajuće akumulacije i nekontrolisanog širenja malokalibarskog oružja. Suzbijanjem tih problema poboljšavaju su nedjeljiva i sveobuhvatna stabilnost, mir i sigurnost. Odražava se koncept OESS kooperativne sigurnosti i radi se u dogovoru sa drugim međunarodnim forumima, razvijaju se programi, norme, načela i mjere koji uključuju proizvodnju, pravilno označavanje malog oružja, precizne evidencije, kriterije za kontrolu izvoza, transparentnost u vezi transfera. Ove akcije podrazumijevaju efikasnije i efektivnije djelovanje unutar država po pitanju kontrole viškova naoružanja i municije, a koje će djelovati na stabilnost i bezbjednost države, regije i, na kraju, svijeta. Ilegalno širenje malog oružja, lakog naoružanja i municije, kao i prisustvo viškova oružja dovode do različitih štetnih posljedica za okolinu (OSCE Document on Small Arms and Light Weapons, 2012).
- 5) Dokument OESS-a o zalihama konvencionalne municije obavezuje države potpisnice da prepoznaju sigurnosne i bezbjednosne rizike koji su uzrokovani prisutnošću zaliha konvencionalnih streljiva, eksplozivnih tvari i detonirajućih uređaja, a koje je potrebno uništiti. Svaki višak oružja ili municije potencijalna je opasnost za lokalno stanovništvo i okolinu, zbog mogućnosti nezakonitog trgovanja i nekontrolisanog širenja istog (samim tim, širenja organizovanih kriminalnih ili terorističkih grupa). Države potpisnice su

---

operativnih informacija, te boljoj saradnji sa trećim zemljama. Detaljne informacije o Akcijskom planu se mogu naći u (Europski program sigurnosti: Komisija poduzima mjere za borbu protiv terorizma i nezakonite trgovine vatrenim oružjem i eksplozivima, 2015: 1-3).

odgovorne za vlastite zalihe konvencionalnog oružja, municije i eksplozivnih materijala i detonirajućih naprava, kao i za njihovo smanjenje ili uništenje. OEES pomaže države da razvijaju praktično upravljanje tim zalihama, te podstiče međunarodnu saradnju u tom segmentu (OSCE Document on Stockpiles on Conventional Ammunition, 2011).

- 6) OEES dokument za MANPADS⁴ propisuje pravila nacionalne kontrole izvoza pri međunarodnom prenosu ili ponovnom prenosu MANPADS-a, uključujući kompletne sisteme, dijelove, rezervne dijelove, modele, obuku sistema i simulatora, u bilo koju svrhu, na bilo koji način, uključujući licencirani izvoz, prodaju, odobravanje, posudbu, zakup, koprodukciju ili licenciranje za proizvodnju. Regulacija izvoza i povezanih kontrola uključuje istraživanje, projektiranje, razvoj, inženjering, proizvodnja, proizvodnja, montaža, ispitivanje, popravak, održavanje, servisiranje, izmjena, nadogradnja, modernizacija, operaciju, upotrebu, zamjenu ili obnovu, demilitarizaciju i uništavanje MANPADS; tehničkih podataka, softvera, tehničke pomoći, demonstracije i obuka povezana s tim funkcijama; i osigurati prijevoz, pohranu. Ovaj opseg u skladu s nacionalnim zakonodavstvom može se odnositi i na ulaganja, marketing, oglašavanje i ostale povezane aktivnosti (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002E0589&from=HR>, datum pristupa 20.04.2017.).

Pored navedenih dokumenata i sporazuma, Bosna i Hercegovina je potpisnica i Ženevske deklaracije o oružanom nasilju i razvoju, kao i UN Protokolima o vatrenom oružju. Države članica UN-a su prihvatile UN Konvenciju protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, koji implementira tri protokola koji se tiču trgovine ljudi, krijumčarenja migranata i ilegalne proizvodnje i trgovine oružjem. UN Protokol o vatrenom oružjuima za cilj promovisati, olakšati i ojačati saradnju između država članica kako bi se spriječila i iskorijenila ilegalna proizvodnja i trgovina vatrenog oružja, njihovih dijelova i naoružanja (A Guide to the UN Small Arms Process, 2016: 32). Protokol definiše osnovne pojmove, pa tako pod pojmom „nezakonito trgovanje“ podrazumijeva se „uvoz, izvoz, kupovanje, prodaju, isporuku, prijevoz ili transfer vatrenog oružja, njegovih dijelova i komponenti te streljiva iz ili preko teritorija jedne države stranke na teritorij druge države stranke, ako bilo koja od država stranaka o kojima je riječ to ne dopušta u skladu s odredbama ovoga Protokola ili ako vatreno

---

⁴ MANPADS-protuavionski projektili i sistemi zračne odbrane koje nosi čovjek.

oružje nije označeno u skladu s odredbama članka 8.⁵ ovoga Protokola.“ Kontrola kretanja oružja je ovim protokolom definisan kao „sistematsko praćenje vatrenog oružja i, ako je to moguće, njegovih dijelova, komponenti i streljiva, od proizvođača do kupca, u svrhe pružanja pomoći nadležnim tijelima države stranke pri otkrivanju, istrazi i analiziranju nezakonite proizvodnje i trgovanja.“

Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u BiH, Plan akcije za kontrolu SALW-a, Projekat kontrole i redukcije malog oružja i municije (skrać. SACBiH), neki su od dokumenata koje Bosna i Hercegovina provodi po pitanju smanjenja ilegalnog oružja i viškova naoružanja i poboljšavanja sigurnosti i stabilnosti. Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini je dokument koji promovise unaprijeđenje u oblasti kontrole malog oružja i lakog naoružanja, odnosno definiše napredak i buduće ciljeve za poboljšanje stabilnosti i sigurnosti. Kao takva, radi na usklađivanju zakonodavnog okvira, analizira postignute rezultate, radi na kontroli unutrašnjeg i vanjskog prometa oružja, kontroli oružja u posjedu građana, sprječavanju ilegalne trgovine oružje i smanjenju viškova malog oružja i lakog naoružanja. Strategije se donose za izvjestan vremenski period u kome se definišu mogući napreci i do sada postignuti ciljevi po pitanju sigurnosti i bezbjednosti svih građana Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina je članica Organizacije za sigurnost i saradnju u Europi i samim tim potpisnica međunarodnih dokumenata provedenih od strane ove organizacije. OESS radi na poboljšanju cjelokupne sigurnosne situacije (izgradnja mjera povjerenja i sigurnosti, smanjenje rizika od sukoba, neproliferacija, antiterorizam, pružanje pomoći kod SALW-a i viškova municije i slično⁶). Neki od akata koji su provedeni pri OESS-u su:

---

⁵Članak 8. Protokola: U svrhe identificiranja i praćenja svakoga komada vatrenog oružja, države stranke u trenutku izrade svakoga komada vatrenog oružja, zahtijevaju jedinstvenu oznaku s imenom proizvođača, zemljom u kojoj se proizvodi i serijskim brojem ili zadržavaju bilo kakvu drugu jedinstvenu oznaku čije je korištenje jednostavno, a sadrži jednostavne geometrijske simbole u kombinaciji s bročanim i/ili alfanumeričkim kodom, koja svim državama omogućava lako identificiranje države u kojoj je vatreno oružje proizvedeno; zahtijevaju prikladno jednostavno označavanje svakoga uvezenoga komada vatrenog oružja, što će omogućiti identifikaciju u zemlji uvoza i, ako je to potrebno, godinu uvoza kako bi se nadležnim tijelima te zemlje omogućilo praćenje vatrenog oružja te jedinstvenu oznaku, ako vatreno oružje nema takvu oznaku, zahtjevi iz ovoga stavka ne moraju se primjenjivati na privremeni uvoz vatrenog oružja u zakonite svrhe koje je moguće provjeriti; osiguravaju, u trenutku transfera vatrenog oružja iz vladinih skladišta za trajnu uporabu u građanstvu, prikladnu jedinstvenu oznaku koja omogućuje svim državama strankama identifikaciju zemlje koja ga transferira. Države stranke potiču industriju za proizvodnju vatrenog oružja da razvija mjere protiv uklanjanja ili mijenjanja oznaka (EU: Protokol protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatrenim oružjem, njegovim dijelovima i streljivom, 2008, str.9-10).

⁶ OESS se bavi pitanjima političko-vojne dimenzije, ekonomske i okolišne dimenzije, ljudske dimenzije i unakrsne dimenzije. U okviru političko-vojnog aspekta bavi se pitanjima kontrole oružja, reforme i kooperacije

- 1) Odbrambeno planiranje i program vojnih kontakata i saradnje (eng. Defence Planning and Programme of Military Contacts and Co-operation under the Programme for Immediate Action),
- 2) Stabilizacijske mjere za lokalizaciju kriznih situacija (eng. Stabilizing Measures for Localized Crisis Situations),
- 3) Principi za upravljanje transferima konvencionalnog naoružanja (eng. Principles Governing Conventional Arms Transfers),
- 4) Globalna razmjena vojnih informacija (eng. Global Exchange of Military Information, eng. skrać. GEMI) i
- 5) Principi za upravljanje neproliferacijom (eng. Principles Governing Non-Proliferation) (OSCE Handbook, 2007).

Na osnovu Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine, Strategije Bosne i Hercegovine za kontrolu malog i lakog naoružanja, Plana akcije za kontrolu SALW-a, a radi implementacije obaveza iz Projekta kontrole i redukcije malog oružja i municije, relevantnih rezolucija UN-a, dokumenata OESS-a, međunarodno preuzetih obaveza Bosne i Hercegovine u oblasti kontrole naoružanja i izgradnje mjera povjerenja, te planova Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine u oblasti rješavanja viškova naoružanja i municije, donešena je i Politika rješavanja viškova naoružanja i municije Oružanih snaga BiH, kako bi se utvrdile jedinstvene procedure i postupci za rješavanje viškova naoružanja (http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoruzanja%20i%20municije.pdf, datum pristupa 01.04.2017.)

Bosna i Hercegovina aktivno učestvuje u provedbi Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja, u skladu sa Članom IV, Aneksa 1b. Općeg okvirnog mirovnog sporazuma, preko Verifikacijskog centra Oružanih snaga Bosne i Hercegovine⁷. Sporazumom su utvrđene međusobne inspeksijske posjete država potpisnica, te ih je Bosna i Hercegovina izvršila

---

sigurnosnog sektora, upravljanja granica, sprječavanja konflikta, sprječavanja terorizma i unaprijeđenja policije (<https://www.osce.org/whatistheosce>, datum pristupa 16.04.2017.).

⁷Verifikacijski centar je osnovan u martu 2007. godine, kao organizacijska jedinica Zajedničkog štaba Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, u skladu sa Odlukom Predsjedništva BiH o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH. Osnovne funkcije: priprema, izrada i razmjena informacija o OS BiH, provođenje Sporazuma o subregionalnoj kontroli naoružanja, provođenje Ugovora o otvorenom nebu, provođenje Bečkog dokumenta 2011. i saradnja sa misijom OESS-a u BiH (<http://os.mod.gov.ba/zajednicki-stab-os-bih/u-fokusu/default.aspx?id=1659&langTag=bs-BA>, datum pristupa 01.06.2017.).

ukupno 60 (<http://os.mod.gov.ba/zajednicki-stab-os-bih/u-fokusu/default.aspx?id=1659&langTag=bs-BA>, datum pristupa 02.05.2017.). Oružane snage Bosne i Hercegovine na godišnjem nivou izrađuju Informacije⁸ o različitim segmentima djelovanja, pa tako i o inspeksijskim posjetama. Sporazumom se sprječava utrku u naoružanju između država potpisnica; Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Savezne Republike Jugoslavije, današnje Srbije i Crne Gore. Samim tim, podstiče se jača saradnja, transparentnost i povjerenje, te se grade uravnoteženi i stabilni nivoi odbrambenih struktura (član IV Aneksa 1- B Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, 1996.). Iste su potpisnice i Sporazuma o mjerama izgradnje povjerenja i sigurnosti u Bosni i Hercegovini koji ima za cilj jačanje povjerenja i smanjenje rizika od sukoba, te poštovanje Općeg okvirnog mirovnog sporazuma i Sporazuma o subregionalnoj kontroli (član IV Aneksa 1- B Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, 1996.).

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je potpisalo Zajednički program i proračunski okvir Ujedinjenih naroda za Bosnu i Hercegovinu za period od 2015. godine do 2019. godine (http://www.msb.gov.ba/PDF/SALW_Bosanski%20FINAL_web.pdf, datum pristupa 10.04.2017.), te Sporazum o trgovini oružjem (eng. Arms Trade Treaty, skrać. ATT)⁹, kojim se utvrđuju najviši zajednički međunarodni standardi za uvoz i izvoz i transfer konvencionalnog oružja. Zajednički program i proračunski okvir Ujedinjenih naroda za BiH je okvir razvojne pomoći Ujedinjenih naroda za Bosnu i Hercegovini, koji u periodu od 2015. godine do 2019. godine planira napredak u socijalnom, ekonomskom ili sigurnosnom segmentu (skrać. UNDAF).¹⁰ Oblast Vladavina prava i sigurnosti ljudi dotiče se teme o

---

⁸ Priprema i izrada informacija o OS BiH: GEMI - Informacija BiH o većim sistemima oruđa i opreme, ljudstvu u OS BiH i ljudstvu smještenom van teritorije BiH; Informacija BiH o odbrambenom planiranju; godišnji izvještaj BiH o zabrani ili ograničenju upotrebe određenog naoružanja za koje se može smatrati da ima prekomjerne traumatske efekte i da može djelovati bez razlike u pogledu ciljeva; godišnji izvještaj BiH o mjerama za izgradnju povjerenja u skladu sa odredbama Konvencije o biološkom oružju; Dostava podataka za izradu deklaracije u skladu sa CWC; godišnja informacija u skladu sa CWC; godišnji izvještaj BiH u skladu sa odredbama Konvencije o kasetnoj municiji; godišnji kalendar vojnih aktivnosti u području primjene mjera za izgradnju povjerenja i sigurnosti; informacija u vezi sa vojnim aktivnostima u idućoj kalendarskoj godini vezano za aktivnosti koje podliježu prethodnoj najavi; informacija o vojnim snagama (Bečki dokument 2011); informacija o oružanim snagama (Sporazumu o subregionalnoj kontroli naoružanja) (<http://os.mod.gov.ba/zajednicki-stab-os-bih/u-fokusu/default.aspx?id=1659&langTag=bs-BA>, datum pristupa 06.04.2017.).

⁹ Sporazum o trgovini oružje predstavlja jedan od ključnih međunarodnih dokumenata koji svojim standardima za prekogranične transfere oružja i municije doprinosi globalnoj kontroli tokova oružja kako bi se smanjila ilegalna kretanja i kako bi se unaprijedila ljudska prava i pokušao uspostaviti mir. Njime se uspostavlja usaglašeni režim kontrole nad trgovinom oružjem i predstavlja jedan korak naprijed u globalnom razoružanju (<https://www.un.org/disarmament/convarms/att/>, datum pristupa 01.06.2017.).

¹⁰ UNDAF (eng. The United Nations Development Assistance Framework) jeste glavna platforma za saradnju UN sistema na nivou države. Pruža dosljedne odgovore UN-a na prioritete nacionalnog razvoja

rješavanjima problema naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava koji predstavljaju opasnost za građane nakon rata. Intenzivan rad na poboljšanju stabilnosti i sigurnosti građana podrazumijeva intenzivan rad na ovom području (https://www.undp.org/content/dam/bosnia_and_herzegovina/docs/News/BiH%20Zajednicki%20Program%202015-2019%20-%20Finalni%20nacrt%20-%20LOC%20April%202015.pdf, datum pristupa 17.05.2017.).

Viškovi naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava direktno utiču na sigurnost građana i na razvoj države. Stoga se konstantno radi na unaprjeđenju zakonodavnog okvira, koji svojim mjerama omogućava bolju kontrolu oružja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, te sprječava njihovo ilegalno širenje ili mogućnosti eventualnih opasnosti koje nose sa sobom. Trenutno se u Bosni i Hercegovini provodi Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja koja je donesena za period od 2016. godine do 2020. godine, kako bi se unaprijedio status Bosne i Hercegovine na ovom polju i poboljšao, općenito, ekonomski i socijalni razvoj.

3.2. Zakoni i drugi propisi na nivou entiteta, kantona i Distrikta Brčko

Zakon o oružju i municiji Republike Srpske uređuje postupak za nabavku, držanje i nošenje oružja i municije, izdavanja oružanog lista, dozvole za nošenje oružja i odobrenja za držanje oružja, oduzimanje oružja i municije, popravljavanje i prepravljavanje oružja, evidencije koje su dužna da vode javna i druga preduzeća i druga pravna lica. o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije ("Službeni glasnik RS", br. 26/16).

Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije Kantona Sarajevo utvrđuje uslove za nabavljanje, držanje i nošenje oružja i municije, oduzimanje oružja i municije, promet oružja i municije, popravljavanje i prepravljavanje oružja na području Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 38/07, 43/08, 23/10). Međutim, ovaj zakon sadrži pravne praznine, odnosno određeni segmenti nisu dovoljno precizirani i regulisani. Stoga je urađen Nacrt Zakona o nabavljanju, držanja i nošenja oružja i municije, 2013. godine, kojim se uređuju uslovi za nabavljanje, držanje i nošenje oružja i municije, oduzimanje oružja i municije, promet oružja i municije, način postupanja sa oružjem i municijom, popravljavanje i

---

(https://undg.org/wp-content/uploads/2017/05/2017-UNDAF_Guidance_01-May-2017.pdf datum pristupa 15.05.2017.).

prepravljjanje oružja, osnivanje i vođenje civilnih strelišta i evidencije o oružju i municiji u Federaciji Bosne i Hercegovine, te druga značajna pitanja za nabavljanje, držanje i nošenje oružja i municije. U većini kantona Federacije Bosne i Hercegovine donesen je nacrt Zakona o oružju i municiji, dok je u nekima stupio na snagu i sam zakon (na primjer, Vlada Unsko-sanskog kantona je usvojila Zakon o oružju i municiji („Službeni glasnik USK“, br. 11/07) dok je Vlada Zeničko-dobojskog kantona usvojila Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije („Službene novine ZDK“, br. 19/09). Zakon o oružju i municiji u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine je usvojen u „Službenom glasniku Brčko distrikta BiH br. 2/10“, 2011. godine, i reguliše uslove nabavljanja, držanja, nošenja, sakupljanja, popravljanja, prepravljanja, oduzimanja oružja i municije, način postupanja sa oružjem i municijom, promet oružja i municije, osnivanje i vođenje civilnog strelišta i evidencije o oružju i municiji na teritoriji Brčko distrikta („Službeni glasnik Brčko distrikt BiH“, br. 2/10). Svi doneseni zakoni zahtijevaju međusobno usklađivanje i usklađivanje sa međunarodnim i europskim standardima.

Institucije u Bosni i Hercegovini aktivno rade na unaprjeđenju zakonodavnog okvira u oblasti kontrole malog oružja i lakog naoružanja. Pored toga, uspostavio se i elektronski registar za malo oružje i lako naoružanje, te je omogućena lakša kontrola prometa oružja, uništavanja viškova oružja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, kontrole oružja u civilnom posjedu, te ispunjavanja obaveza međunarodnih organizacija. U Bosni i Hercegovini trenutno postoji dvanaest zakona o oružju i municiji koji nisu međusobno usklađeni, kao ni sa međunarodnim standardima, te je nužna harmonizacija. Zahvaljujući Sporazumu o uspostavljanju sistema elektronske razmjene podataka iz evidencije policijskih tijela i tužiteljstava omogućena je razmjena informacija o oružju između policijskih tijela na teritoriju Bosne i Hercegovine, koja se vrši preko Direkcije za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine. Elektronski registri postoje i na nivou entiteta, kantona i Brčko distrikta (http://www.msb.gov.ba/PDF/SALW_Bosanski%20FINAL_web.pdf, datum pristupa 10.04.2017.). Elektronske evidencije omogućavaju bolju kontrolu i saradnju na nivou kantona, entiteta, države, ali i na međunarodnom nivou. Na taj način je olakšano upravljanje sigurnosnim i bezbjednosnim aspektima koji su u velikoj mjeri narušeni nekontrolisanim naoružanjem i municijom.

Implementiran je i „tracing“ sistem za oružje (eng. Illicit Arms and tracing Management System, skrać. iARMS), kao dio informacionog sistema Interpola za razmjenu informacija i

istražnu saradnju između agencija za provođenje zakona za kretanje oružja. Bosna i Hercegovina će u narednom periodu provesti sljedeće aktivnosti:

- 1) izraditi sveobuhvatnu analizu usklađenosti zakonodavstva s evropskim i međunarodnim pravnim okvirom;
- 2) nastaviti usklađivanje zakonodavnog i administrativnog okvira i njegovu potpunu implementaciju;
- 3) jačati vlastite kapacitete s ciljem suzbijanja nelegalne trgovine malim oružjem i lakim naoružanjem i pripadajućom municijom (http://www.msb.gov.ba/PDF/SALW_Bosanski%20FINAL_web.pdf, datum pristupa 10.04.2017.).

4. STRUKTURA KOJA SE BAVI VIŠKOVIMA NAORUŽANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Država Bosna i Hercegovina u saradnji sa međunarodnim organizacijama radi na provedbi Općeg okvirnog mirovnog sporazuma u svim njegovim segmentima. Strukturom Ministarstva odbrane i Oružanih snaga, od 01. januara 2006. godine, u nadležnosti ima i obavezu skladištenja, čuvanja i održavanja kompletnih količina naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Samim tim, Ministarstvo odbrane i Oružane snage su analizirale NMiMES, te utvrdile buduće akcije i aktivnosti koje je nužno provesti. Većina takvih sredstava je tzv. ratne proizvodnje i nosi sa sobom visoki stepen rizika za stanovništvo i personal koji rukuje njime. U proces rješavanja viškova naoružanja su uključene i međunarodne organizacije: Organizacija za sigurnost i saradnju u Europi, UNDP, SEESAC i druge. Takva struktura aktivno radi na rješavanju ovog tekućeg problema koji usporava ekonomski, privredni i socijalni razvoj Bosne i Hercegovine.

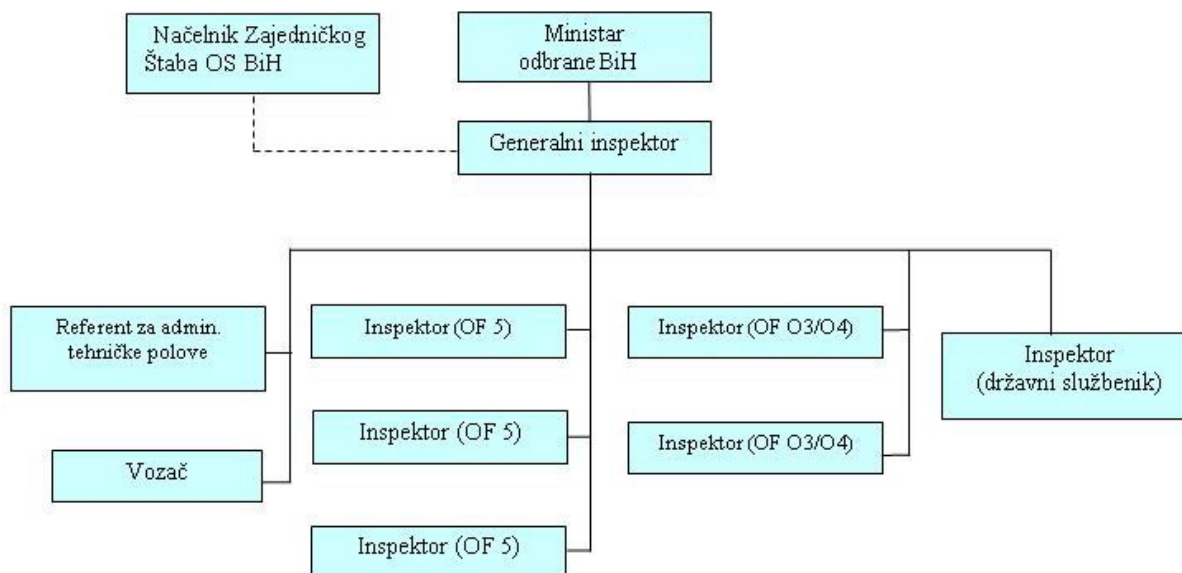
4.1. Državna tijela koja se bave viškovima naoružanja u Bosni i Hercegovini

Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine u svojoj nadležnosti ima stvaranje i održavanje odbrambenog kapaciteta, kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine. Pored toga, Ministarstvo odbrane BiH ima nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Samim tim, vrši razmještaj ili upotrebu bilo kojeg dijela Oružanih snaga izvan Bosne i Hercegovine za sve operacije ili aktivnosti obuke, izdavanje instrukcija načelniku Zajedničkog štaba Bosne i Hercegovine¹¹ za upotrebu ili razmještanje jedinica OS unutar Bosne i Hercegovine za potrebe koje nisu obuka, uspostavu postupka za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih katastrofa i nesreća, po ovlaštenjima datim od

---

¹¹ Zajednički štab Oružanih snaga Bosne i Hercegovine je stručni organ potčinjen ministru odbrane i u svom sastavu ima: operacije sa tri uprave i verifikacijskim centrom, resurse sa četiri uprave, odjeljenje za podršku, ured za vojnu policiju i Dom Oružanih snaga. Zajedničkim štabom rukovodi i komanduje načelnik Zajedničkog štaba generalpukovnik Anto Jeleč koji ima svoja dva zamjenika: generalmajora Mirka Tepšića - zamjenika za operacije i generalmajora Senada Mašovića - zamjenika za resurse. (http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/struktura/Default.aspx?id=49&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1, datum pristupa 20.04.2017.).

Predsjedništva Bosne i Hercegovine¹², ustanovljavanje postupka koji osigurava transparentnost funkcija Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i ostale zakonske nadležnosti (http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/nadleznosti/?id=21756, datum pristupa 03.05.2017.).

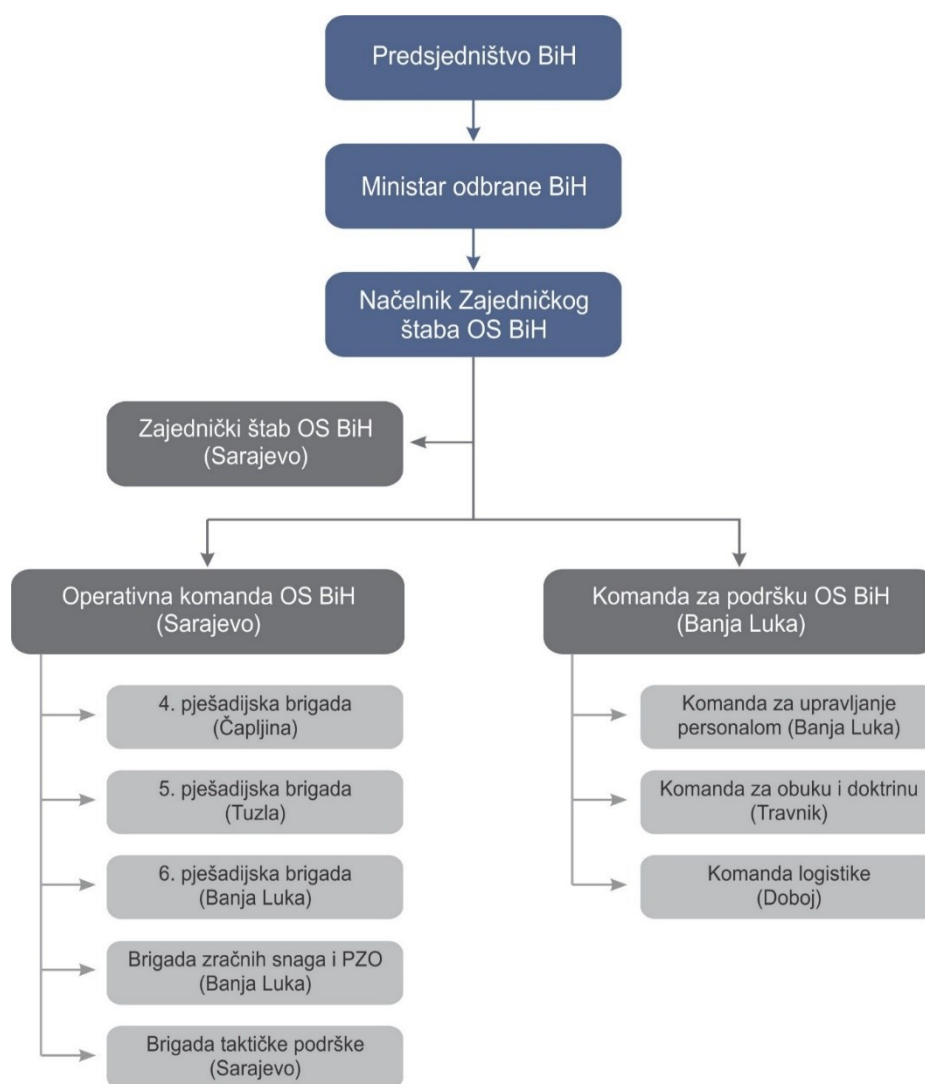

Slika 1: Struktura Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine (Ministarstvo Odbrane BiH)

Oružane snage Bosne i Hercegovine imaju različite nadležnosti koje uključuju operacije kolektivne sigurnosti, operacije za podršku mira i samoodbrane, borbe protiv terorizma, pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada, pomoć civilnim organima u reagovanju na prirodne i druge katastrofe i nesreće, protuminsko djelovanje, te ispunjenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine (http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/Struktura/?id=21870, datum pristupa 05.05.2017.). Strukturu Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne u nadležnosti su dodijeljene i obaveze skladištenja, čuvanja i održavanja kompletnih količina naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, a prije su bile u nadležnosti entitetskih vojski. Kako je već navedeno, nakon uspostave jedinstvene vojne formacije, OS BiH su preuzele oko 38 000 tona raznih kalibara i oko 100 000 komada naoružanja raznih kalibara. Nakon izvršene analize,

¹² Predsjedništvo BiH, djelujući prema konsenzusu, ima vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama; zahtjeva proglašenje ratnog stanja, vanrednog stanja od Parlamentarne skupštine, angažuje vojne snage za pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe, uputi OS BiH u operacije tokom rata, vanrednog stanja ili mirovnih operacija u skladu sa zakonom i ostalo („Službeni glasnik BiH“, broj 88/05).

utvrđeno je da je navedeno oružje i municija prosječne starosti 25 i više godina, dok se pojedinim količinama ne može odrediti historija i životni vijek. Visok stepen rizika za stanovništvo po pitanju sigurnosti i stabilnosti je prisutan zbog velike količine zaostalog naoružanja i municije. Usvajanjem materijalne formacije izvršena je analiza stvarnih potreba NMiMES-a po vrstama, te je utvrđeno da je OS BiH potrebno oko 7 000 tona MiMES-a. Oko 40 000 komada naoružanja predstavlja i dalje neperspektivno naoružanje za OS BiH. Tokom godina uspostavljeni su određeni standardi za skladištenje i uništenje NMiMES-a, koji su omogućili efikasniju borbu protiv viškova NMiMES-a ([www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/ ?id=34753](http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753), datum pristupa 01.04.2017.). Rješavanje viškova naoružanja može biti prodajom, donacijom ili uništavanjem. Sve poduzete akcije moraju biti legalne i transparentne. Oružane snage BiH zajedno u saradnji sa međunarodnim organizacijama u BiH, UNDP-om i OESS-om, realizuju različite aktivnosti po pitanju ovog segmenta sigurnosti, provode projekte na različitim lokacijama, te pomažu kako bi se ovaj problem riješio što prije.

Slika 2: Struktura Oružanih snaga BiH (Oružane snage BiH)

Sektor za politiku i planove nadzire primjenu i osigurava ažuriranje Politike rješavanja viškova naoružanja i municije, te izrađuje posebne smjernice za njenu realizaciju. Ovaj sektor daje prijedloge za unaprijeđenije implementacije UNDP-ovg Projekta kontrole i redukcije malog oružja i municije. Sektor za međunarodnu saradnju¹³, u saradnji sa UNDP-om, implementira Projekat kontrole i redukcije malog oružja i municije i planove Ministarstva odbrane BiH za rješavanje viškova naoružanja i municije. Saraduje sa Sektorom za politiku i

¹³ Sektor za međunarodnu saradnju Ministarstva odbrane BiH obavlja poslove u vezi međunarodne odbrambene saradnje, izrađuje prijedloge, strateške procjene, planove, izvještaje i programe saradnje sa drugim državama, Sjevernoatlanski vojnim savezom i drugim odbrambenim i sigurnosnim organizacijama, priprema međudržavne sporazume u dijelu odbrambene i vojne saradnje, koordinira vojno-diplomatsko predstavljanje, organizuje inspekcije i verifikacije, prati implementaciju i realizaciju međunarodnih obaveza. Unutrašnje organizacione jedinice su: Odsjek za saradnju s NATO/Partnerstvo za mir i PSO, Odsjek za bilateralnu i multilateralnu saradnju, Odsjek za međunarodne obaveze (http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/Sektor/Sektor_za_medunarodnu_saradnju/?id=21792, datum pristupa 06.06.2017.).

planove i Sektorom za nabavku i logistiku¹⁴ pri izradi prijedloga za unaprijeđenije navedenog Projekta i njegovom ažuriranju. Sektor za nabavku i logistiku učestvuje u svim aktivnostima pri procesu rješavanja viškova naoružanja i municije i definiše obaveze u skladu s tim (http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoruzanja%20i%20municije.pdf, datum pristupa 01.04.2017.).

Strateški komitet za naoružanje, municiju i minsko-eksplozivna sredstva formiran je 2013. godine, kada je održana i prva sjednica, na inicijativu Ministra odbrane Bosne i Hercegovine. Osnovan je sa svrhom efikasnijeg, bržeg i transparentnijeg rješavanja pitanja viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava pod kontrolom Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, a koji zbog stanja u kojem se nalaze i u uslovima u kojima se čuvaju mogu predstavljati prijetnju za građane Bosne i Hercegovine. Zapravo, bavi se pitanjima perspektivnog naoružanja i MiMES-a, u smislu brige o uslovima skladištenja, poligona za uništavanje viškova naoružanja i municije koja su u posjedu OS BiH, kao i drugim pitanjima koja su direktno ili indirektno vezana za ovu problematiku, a predstavljaju potencijalnu prijetnju za sigurnost građana Bosne i Hercegovine (http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34761, datum pristupa 11.04.2017.). Predstavlja forum osnovan u svrhu efikasnijeg, bržeg i transparentnijeg rješavanja pitanja viškova naoružanja i MiMES-a (<http://www.osce.org/bs/bih/145136>, datum pristupa 10.05.2017.). Predsjedavajući Strateškog komiteta i zamjenici predsjedavajućeg ovog foruma su Ministar odbrane i zamjenici ministra odbrane u dužini trajanja njihovog mandata, a stalni članovi Komiteta su predstavnici organizacija i institucija, domaćih i međunarodnih, koji učestvuju u radu ovog tijela. Punopravni stalni članovi su: predstavnici Europske unije, Misije OESS-a, Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Bosni i Hercegovini, Švicarske i Austrije, NATO štaba u Sarajevu, EUFOR-a, UNDP-a i Norveške narodne pomoći¹⁵ (skrać. NPA-a) (<http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=26029>, datum pristupa 01.06.2017.).

---

¹⁴ Sektor za nabavku i logistiku priprema smjernice, planove i programe koji se odnose na spremnost logistike Oružanih snaga. Sektor uspostavlja standarde koji trebaju biti implementirani unutar lanca komande kako bi se osigurala usklađena izrada i provedba planova i programa koji su kompatibilni sa NATO standardima. Unutrašnje organizacione jedinice su: Odsjek za politiku, planove i logističke operacije, Odsjek za graditeljstvo i infrastrukturu, Odsjek za ugovaranje, nabavku i prodaju, Odsjek za snadbjevanje, Odsje za održavanje, Odsjek za saobraćaj i transport, Odsjek za sanitetsko-veterinarsku zaštitu, Odsjek za nomenklaturu, standardizaciju i kontrolu kvaliteta (http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/Sektor/Sektor_za_nabavku_i_logistiku/?id=21808, datum pristupa 06.06.2017.).

¹⁵ Norveška narodna pomoć (eng. Norwegian People's Aid, skrać. NPA) je humanitarna organizacija koja u Bosni i Hercegovini osigurava bezbjedan povratak izbjeglica i raseljenih osoba, obnovu razorenih zgraa, sigurnu

Strateški komitet za naoružanje, municiju i minsko-eksplozivna sredstva definisao je da će u ovoj godini uz korištenje kapaciteta domaće namjenske industrije biti uništeno više od 4 100 tona nestabilne municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Planiraju se 100%-tne inspekcije i pregled 5 150 tona municije i minsko-eksplozivnih sredstava, te provođenje master plana za rješavanja ovog gorućeg problema. U saradnji sa zemljama članicama Komiteta riješit će se i avio-bombe i rakete. Trenutno u posjedu Oružanih snaga BiH postoji oko 17 800 tona municije i minsko-eksplozivnih sredstava, te će se u budućem periodu odrediti njihovo stanje i procijeniti ispravnost (<https://rtv7.ba/arhive/109841>, datum pristupa 01.06.2017.). Strateški komitet vrši skladištenje, redovne i izvanredne preglede, pregled tehničke ispravnosti sredstava, kao i korištenje, odlaganje i uništavanje NMiMES-a. Pored toga, stanje sigurnosti se poboljšava i putem logističkih, finansijskih, materijalno-tehničkih resursa članova ovog Komiteta i drugih zemalja (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Bitno je odrediti perspektivno oružje, te odrediti uslove skladištenja, poligona za uništavanje viškova naoružanja i municije. U okviru Komiteta djeluje i Koordinacijski odbor za NMiMES, te radne grupe „Krupa 2017“, „Glamoč +“, „Radionica za održavanje i uništenje MiMES“. Predsjednik Koordinacijskog odbora za NMiMES je zamjenik Načelnika Zajedničkog štaba OS BiH za resurse. I u Koordinacijskom odboru su prisutni predstavnici EUFOR-a, NATO-a, OESS-a, UNDP-a. Zadaća Odbora jeste koordinacija aktivnosti koje se provode preko radnih grupa, a rade na rješavanju viškova NMiMES-a. Radne grupe provode zaključke Strateškog komiteta kroz smjernice koje dobijaju preko Koordinacijskog odbora.

Koordinacijski odbor za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja utemeljen je odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik“, broj 72/05, 58/07) i ima zadatak planiranja, koordiniranja, usmjeravanja i nadzora aktivnosti usmjerenih ka implementaciji Strategije za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja, a u cilju obezbjeđivanja sigurnog okruženja. U svom je radu Koordinacijski odbor uočio jasnu vezu između mehanizama kontrole malog oružja i lakog naoružanja definisanih UN-ovim Programom akcije i aktivnostima na prevenciji oružanog nasilja opisanih u Ženevskoj deklaraciji o prevenciji

---

upotrebu poljoprivrednog zemljišta i infrastrukture, a općenito stvara sigurno okruženje za život, kao i uslove za ekonomski, socijalni i politički napredak u zemlji. Provodi protuminske operacije na području Bosne i Hercegovine, odnosno netehnički pregled sumnjivih područja, tehničko ispitivanje i čišćenje područja zagađenih minama, trajno obilježavanje, edukacija stanovništva, upravljanje oružjem i municijom i njihovo uništenje i slično (<http://www.npa-bosnia.org/index.php/about-us/activities-and-organizational-structure>, datum pristupa 12.04.2017.).

oružanog nasilja i razvoju. Tako Koordinacijski odbor prati implementaciju Ženevske deklaracije o prevenciji oružanog nasilja i razvoju¹⁶, te izvještava o napretku u tom segmentu. Koordinacijski odbor pravi i godišnji izvještaj o sigurnosnoj situaciji u BiH (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/library/crisis_prevention_and_recovery/strategy-for-small-arms-and-light-weapons-control-in-bosnia-and-.html, datum pristupa 07.06.2017.).

Koordinacijski odbor za kontrolu oružja i municije u BiH je imenovan od Vijeća ministara u oktobru 2005. godine, a 2006. godine je Vijeće ministara usvojilo i prvu državnu strategiju za kontrolu oružja i municije u BiH. Cilj svih UNDP-ovih aktivnosti u okviru Programa kontrole oružja i municije u BiH jeste poboljšanje sigurnosne situacije u državi putem uvođenja novih, jedinstvenih zakona koji regulišu posjedovanje, nabavku i nošenje oružja u BiH, kao i aktivnosti prikupljanja i uništavanja oružja i municije u BiH (<http://www.ekapija.com/bs/event/159253/undp-seminar-podrske-koordinacionom-odboru-za-kontrolu-oruzja-i-municije>, datum pristupa 10.06.2017.).

Koordinacijski odbor, naime, radi na identifikaciji i procjeni uticaja koji malo oružje i lako naoružanje ima na društvo, sigurnost ljudi i ekonomski i društveni razvoj. Na inicijativu Koordinacijskog odbora donose se Strategije za kontrolu SALW-a za određeni vremenski period, te isti radi na njihovoj implementaciji, praćenju implementacije i upoznavanju javnosti sa aktivnostima planiranim u okviru Strategije. Institucije koje provode Strategije, također, saraduju sa Koordinacijskim odborom koji ih usmjerava u mobilizaciji resursa nužnih za izvršenje aktivnosti predviđenih Strategijom. Strategija se ažurira u skladu sa operativnim promjenama nastalim tokom implementacije. Koordinacijski odbor izvještava Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o napretku u ostvarivanju ciljeva Strategije, kao i Ujedinjene narode, u skladu sa Programom akcije Ujedinjenih naroda i OESS, u skladu sa OESS-ovim Dokumentom o malom oružju i lakom naoružanju (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/library/crisis_prevention_and_recovery/strategy-for-small-arms-and-light-weapons-control-in-bosnia-and-.html, datum pristupa 07.06.2017.).

---

¹⁶ Ženevska deklaracija o oružanom nasilju i razvoju podstiče na sveobuhvatan pristup pitanjima smanjenja oružanog nasilja, prihvatajući različite situacije, potrebe i resurse, te nalaže inicijative spriječavanja i smanjenja oružanog nasilja među rizičnim grupama i faktorima. Predstavlja diplomatsku inicijativu na visokoj razini koja za cilj ima utvrđivanje međudnosa oružanog nasilja i razvoja, te smanjenje oružanog nasilja u konfliktnom i ne konfliktnom okruženju. Potpisana je 2006. godine. (http://www.seesac.org/f/docs/Armed-Violence/Gender_and_SALW_srpski-bookmarks.pdf, datum pristupa 02.05.2017.).

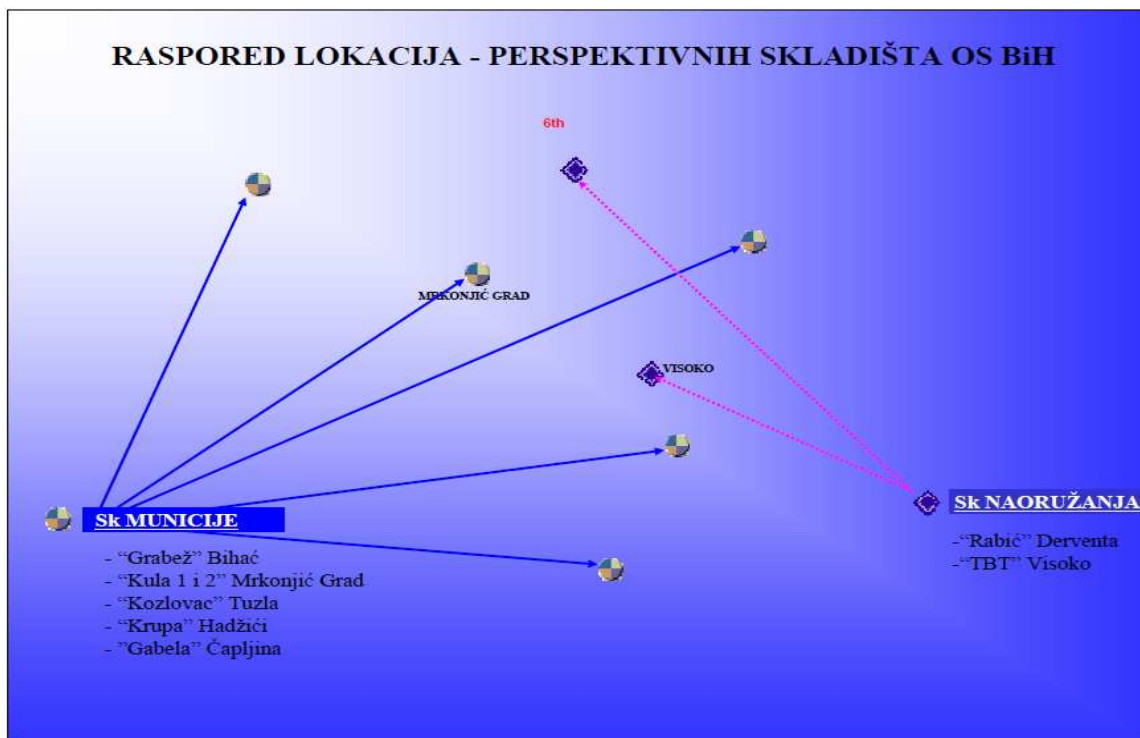

4.2. Broj, raspored i stanje skladišta, municije i MES

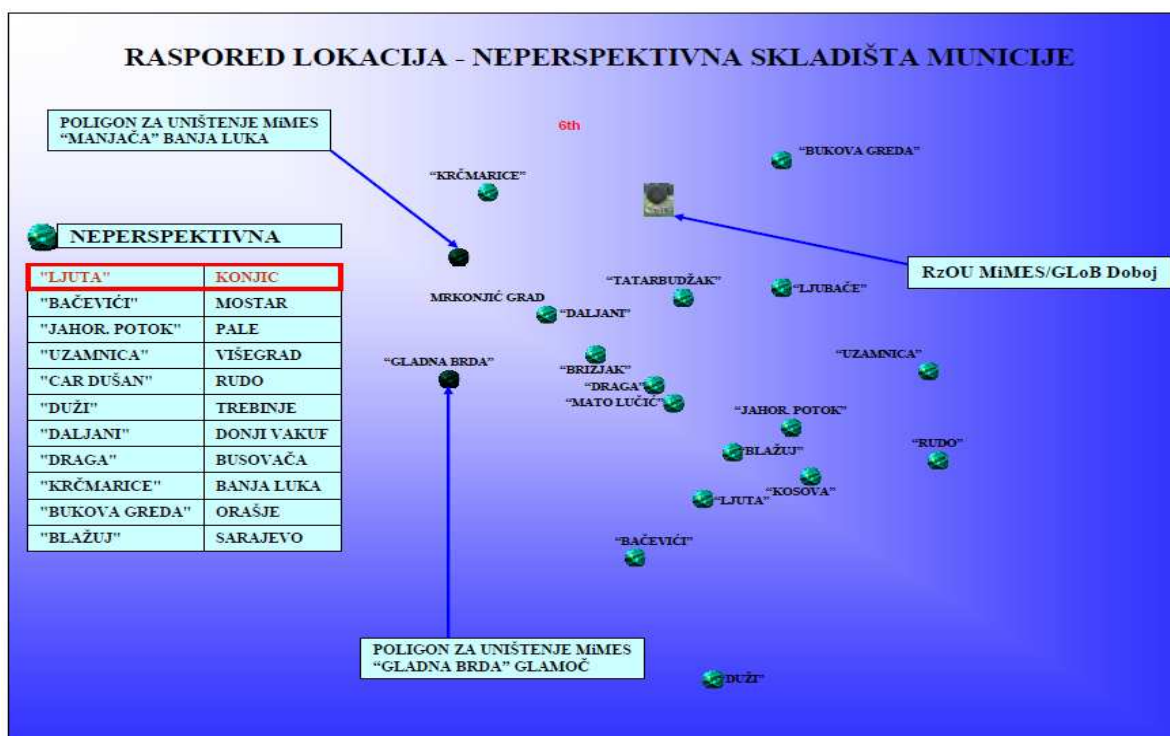
Odlukom Predsjedništva Bosne i Hercegovine definisano je ukupno 69 perspektivnih lokacija za stacioniranje Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Od njih 69, sedam je skladišta naoružanja i municije (klasa V i VII), i to:

- 1) 5 lokacija za skladištenje municije i minsko-eksplozivnih sredstava (klase V);
- 2) 2 lokacije za skladištenje naoružanja (klasa VII).

Od ukupno 105 neperspektivnih lokacija (53 lokacije nezaposjednute, 52 lokacije osiguravaju OS BiH), 15 lokacija su neperspektivna skladišta municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Naoružanje je uskladišteno skoro na svim lokacijama OS BiH. Šest perspektivnih lokacija za skladištenje municije su: „Gabela“ Čapljina, „Krupa“ Hadžići, „Grabež“ Bihać, „Kula 1“ i „Kula 2“ Mrkonjić Grad, „Kozlovac“ Tuzla. Perspektivne lokacije za skladištenje naoružanja su: „TBT“ Visoko i „Rabić“ Derventa (Informacija o održanoj radionici o temi: „Stanje u oblasti naoružanja i municije u BiH“, 2008: 3). Projektom SECUP poboljšani su sigurnosni standardi po pitanju skladištenja i čuvanja naoružanja i MiMES-a na četiri perspektivna skladišta Oružanih snaga BiH: „Krupa“ Hadžići, „Kula“ Mrkonjić Grad, „TBT“ Visoko, „Rabić“ Derventa. Unaprijeđena je i infrastruktura u skladištima za municiju i naoružanje, te su poboljšane standardne fizičke sigurnosti i upravljanje zalihama (<http://www.avaz.ba/clanak/242633/16?url=clanak/242633/16>, datum pristupa 10.06.2017.). Na Slici 3. je prikazan raspored perspektivnih skladišta naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava.

Slika 3: Raspored lokacija – perspektivnih skladišta OS BiH (Ministarstvo Odbrane BiH: Stanje u oblasti naoružanja i municije u OS BiH, 2012: 5)

Slika 4: Raspored lokacija – neperspektivnih skladišta municije (Ministarstvo Odbrane BiH: Stanje u oblasti naoružanja i municije u OS BiH, 2012: 6)

Na Slici 4. je prikazan raspored neperspektivnih lokacija skladištenja municije, te lokacije poligona za uništenje MiMES-a: „Manjača“ Banja Luka, „Gladna brda“ Glamoč, „RzOU MiMES/GloB“ Doboj.

Tabela 6: Stanje MiMES-a na perspektivnim lokacijama (Ministarstvo Odbrane BiH: Stanje u oblasti naoružanja i municije u OS BiH, 2012:7)

STANJE MiMES NA PERSPEKTIVNIM LOKACIJAMA

R/b	NAZIV LOKACIJE	MJESTO	KOLIČINA MUNICIJE (u tonama)	Broj objekata u skladištu	Ukupan skladišni prostor (u m ³)
1	"GABELA"	ČAPLJINA	2.147	13	4.350
2	"KRUPA"	HADŽIĆI	2.319	21	5.440
3	"GRABEŽ"	BIHAĆ	1.138	6	2.400
4	"KULA 1"	MRKONJIĆ GRAD	946	14	2.377
	"KULA 2"		2.351	22	3.938
5	"KOZLOVAC"	TUZLA	2.010	16	3.280
UKUPNO:			10.911	92	21.785

Tabela 7: Stanje MiMES-a na neperspektivnim lokacijama (Ministarstvo Odbrane BiH: Stanje u oblasti naoružanja i municije u OS BiH, 2012: 8)

STANJE MiMES NA NEPERSPEKTIVNIM LOKACIJAMA

R. Br.	NAZIV LOKACIJE	MJESTO	KOLIČINA MUNICIJE (u tonama)	Broj objekata u skladištu	Ukupan skladišni prostor (u m ³)
1.	"LJUTA"	KONJIC	0	11	2.475
2.	"BAČEVIĆI"	MOSTAR	1.050	4	1.700
3.	"JAHORINSKI POTOK"	PALE	741	13	2.000
4.	"UZAMNICA"	VIŠEGRAD	652	8	2.500
5.	"CAR DUŠAN"	RUDO	2.319	14	5.600
6.	"DUŽI"	TREBINJE	1.767	43	21.000
7.	"DALJANI"	DONJI VAKUF	2.215	15	5.600
8.	"DRAGA"	BUSOVAČA	693	17	3.232
9.	"KRČMARICE"	BANJA LUKA	2.803	26	19.700
10.	"BUKOVA GREDA"	ORAŠJE	858	1	857
11.	"BLAŽUJ"	SARAJEVO	1.591	3	1.600
UKUPNO :			14.690	175	71.947

Perspektivna, ali i neperspektivna skladišta OS BiH u kojima se skladišti NMiMES još uvijek nisu prošla 100%-tnu inspekciju, tako se ni konačan tačan broj zaostalog viška ne može sa sigurnošću znati. Procjenjuje se da je količina MiMES-a u perspektivnim skladištima oko 10 911 tona, dok je količina MiMES-a u neperspektivnim skladištima procijenjena na oko 14 690 tona (Tabela 5., Tabela 6.). Dodatni problem popisa NMiMESa predstavlja i činjenica da je u skladištima i dalje zajedno i perspektivni i neperspektivni MiMES, što onemogućava razdavanje perspektivnog MiMES-a po materijalnoj formaciji (šest borbenih kompleta) (Izvešće s održane radionice o temi: „Obrambeno-sigurnosni sektor u Bosni i Hercegovini – godinu dana poslije" s prijedlogom zaključaka, 2013: 7).

NATO je postavio određene standarde koje moraju skladišta zadovoljavati. Analizom je zaključeno da sve lokacije u potpunosti zadovoljavaju kontrolu pristupa, katance i kontrolu ključeva, sigurnost kontrolnih jedinica, te odgovornost. Djelimično ispunjavaju standarde NATO-a vezane za ograđivanje prostora, fizičke zapreke, interne komunikacije, te uslove u skladištima, dok u potpunosti ne ispunjavaju standarde NATO-a u vezi s nadzorom i rasvjetom. Neke od mjera koje je neophodno provesti su:

- 1) Izvršiti inventurni popis svih sredstava;
- 2) Klasificirati svu municiju po kvaliteti;
- 3) Odrediti prioritete prema opasnosti;
- 4) Prijenos ispravne neperspektivne municije;
- 5) Upravljanje zalihama po brojevima partija;
- 6) Uspostaviti sistem nadzora (Informacija o održanoj radionici o temi: „Stanje u oblasti naoružanja i municije u BiH“, 2008: 3).

Kako bi se ispunila propisana norma za uslove skladišta i kako bi se provele navedene mjere, potrebno je unaprijediti infrastrukturu perspektivnih skladišta naoružanja i municije, kako bi se spriječile nekontrolisane eksplozije i ostale moguće nesreće (URL 29). Potrebno je mjeriti temperaturu i brzinu strujanja zraka u skladištu, RF komunikacije¹⁷ u skladištu, odrediti koncept operacija sa municijom, sekvence kretanja municije tokom životnog vijeka, kao i naprednog modela pakovanja municije (Informacija o održanoj radionici o temi: „Stanje u oblasti naoružanja i municije u BiH“, 2008: 3). Vlažnost i temperaturne razlike najviše utiču

---

¹⁷ RF komunikacija (eng. Radio Frequency) je bežična mreža, markerno bazirana tehnologija niske cijene kod koje ne postoji direktna potrošnja energije. Zahtjeva ugradnju specijalnog čitača i može biti pasivna ili aktivna (Popović, Branković, 2015: 1).

na sigurnost municije i neophodno ih je održavati na adekvatnom nivou kako bi se produžio vijek trajanja municije koja čega na uništenje (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2014/10/07/keeping-up-with-the-world-safety-standards-in-weapons-and-ammo-storage.html, datum pristupa 05.05.2017.). Naime, teži se ka savremenom upravljanju minicijom sa modularnim/inermodalnim kontejnerima i platformama sa integriranim sistemom za nalaženjem predmeta, tehnološkim konceptima modernog transporta i pakovanja municije (tzv. SCL koncept). Sistem pakovanja minobacačke municij, tzv. „Monopac“ sa svim njegovim prednostima bi bio izuzetno koristan: jedan čovjek umjesto dvojice, eliminacija nepotrebnog višeslojnog pakiranja, smanjenje 62% mase pakiranja, 100% kompatibilan sa postojećim sistemima za stokiranje i sa transportnim platformama, omogućava brz i jednostavan pristup municiji, jednostavnije prepakiranje municije, u skladu je sa konceptom neosjetljive municije, smanjuje troškove pakiranja, smanjuje broj operacija pakiranja i ukupne troškove, te pakiranje municije može izdržati do 20 godine u magacinu i do dvije godine vani (Informacija o održanoj radionici o temi: „Stanje u oblasti naoružanja i municije u BiH“, 2008: 3-4). Cjelokupan proces zahtjeva ubrzanje i savremene metode koje će pomoći da se formiraju fleksibilne oružane formacije sa sposobnošću razvijanja i borbe. Svaka savremena standardizacija pakovanja municije i naoružanja smanjuje troškove životnog vijek municije, produžuje njen vijek, smanjuje troškove rukovanja i transporta i, najbitnije, omogućava poboljšavanje sigurnosti i bezbjednosti u skladištima. Provođenje različitih projekata doprinosi poboljšanju uslova skladištenja i kontroli i pregledu naoružanja i municije, što će naposljetku dovesti do krajnjeg cilja; potpunog rješavanja viškova naoružanja.

Tabela 8: Stanje MiMES-a na perspektivnim lokacijama (Ministarstvo Odbrane BiH: Sigurnost skladišta naoružanja i municije u BiH, 2018: 5)

R/b	NAZIV LOKACIJE	MJESTO	Broj objekata	Količina MIMES BRUTO (t)
1	„GABELA“	ČAPLJINA	12	1423,4
2	„KRUPA“	HADŽIĆI	21	1574
3	„GRABEŽ“	BIHAĆ	6	862,4
4	„KULA ½“	MRKONJIĆ GRAD	36	2824,5
5	„KOZLOVAC“	TUZLA	12	931,7
Ukupno na perspektivnim LSM				7615,9

Prema posljednjim istraživanjima, u okviru „10. Radionice regionalnog pristupa za redukciju zaliha (RASR) konvencionalnog naoružanja i municije“ došlo se do novih rezultata (Hasanović, 2018: 5). Ažurirana su dosadašnja stanja skladišta naoružanja i municije OS BiH i prikazano je trenutno stanje skladišta (Tabela 8, 9, 10).

Tabela 9: Stanje MiMES-a na neperspektivnim lokacijama (Ministarstvo Odbrane BiH: Sigurnost skladišta naoružanja i municije u BiH, 2018: 5)

R/b	NAZIV LOKACIJE	MJESTO	Broj objekata	Količina MIMES BRUTO (t)
1	„BAČEVIĆI“	MOSTAR	4	471,6
2	„CAR DUŠAN“	RUDO	11	1342,9
3	„DUŽI“	TREBINJE	11	1081,6
4	„DALJANI“	DONJI VAKUF	15	1380,6
5	„KRČMARICE“	BANJA LUKA	23	1511,1
6	„BUKOVA GREDA“	ORAŠJE	1	157,9
7	„BLAŽUJ“	SARAJEVO	4	751,9
Ukupno na perspektivnim LSM				6697,5

Tabela 10: RzOU MiMES i PROTOČNE LSM (Ministarstvo Odbrane BiH: Sigurnost skladišta naoružanja i municije u BiH, 2018: 5)

R/b	NAZIV LOKACIJE	MJESTO	Broj objekata	Količina MIMES BRUTO (t)
1	RzOU MiMES	DOBOJ	1	100,5
2	„GLADNA BRDA“	GLAMOČ	4	382,5
Ukupno na lokacijama za demilitarizaciju				483

Ministarstvo odbrane svakodnevno ulaže napore u obezbjeđenju sigurnosti skladišta i zaliha koje se u njima nalaze i to kroz (Hasanović, 2018: 8-16):

- 1) Smanjenje viškova municije –demilitarizacija municije u 2017. i 2018. godini
- 2) Poboljšanje infrastrukture za skladištenje municije u 2017. i 2018. godini: (SAFE UP BiH Projekat (2018-2019)-Infrasturktorni radovi u skladištima-Uspostava Laboratorije za

ispitivanje hemijske stabilnosti baruta u TROM Doboj (infrastrukturni radovi na objektu, nabavka opreme i potrošnog materijala, obuka laboranata), UNDP BiH:-EXPLODE+ (2018-2019)-Infrastrukturni radovi u toku 2018. godine u perspektivnim skladištima Krupa Hadžići (renoviranje 5 objekata) i Kula Mrkonjić Grad (izgradnja 14 vrata na skladišnim objektima). Finansiranje: Kraljevina Saudijska Arabija.

- 3) Obuku osoblja (preko TRADOC-MTT, SEESAC i dr.)
- 4) Uspostavu Centralne laboratorije za ispitivanje hemijske stabilnosti baruta.

Bez obzira na trud i napore koji se ulažu i dalje su prisutni problemi i to u vidu nedovoljnih sredstava u budžetu, što odmah dovodi do nemogućnosti ulaganja u neperspektivna skladišta. Sve to govori da još uvijek postoje velike količine viškova municije.

5. STANJE VIŠKOVA NAORUŽANJA I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Višak municije i naoružanja u Bosni i Hercegovini predstavlja jedan od aktuelnih problema sa kojim se državne institucije i međunarodne organizacije bore od završetka rata. Završetkom ratnih sukoba na području Bosne i Hercegovine, ostala je velika količina oružja i municije koja nije bila potrebna tadašnjim vojnim jedinicama entiteta, niti današnjim Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (skrać. OS BiH).¹⁸

Neispravno i zastarjelo naoružanje i municija predstavljaju veliki izazov u oblasti sigurnosti građana Bosne i Hercegovine, ali i Jugoistočne Europe. Njegove velike zalihe predstavljaju sigurnosnu prijetnju Bosni i Hercegovini, ali i cijeloj regiji Jugoistočne Europe.¹⁹ Također, takvo naoružanje može naći put do crnog tržišta. Razvoj crnog tržišta oružjem doprinosi razvoju organizovanog kriminala ili terorističkih grupa i aktivnosti. S druge strane, oružje i municija u ilegalnom posjedu građana mogu izazvati i nesretne slučajeve, tragične po život.

Sistematske mjere i aktivnosti institucija odbrane Bosne i Hercegovine doprinose stvaranju stabilnog i sigurnog okruženja u zemlji. Implementacija takvih reformskih rješenja u oblasti odbrane i planova za rješavanje viškova naoružanja i municije se vrši u suradnji sa UN-ovim Razvojem programom (UNDP- eng. United Nations Development Programme)²⁰ i OESS-om (Organizacija za sigurnost i saradnju u Europi, eng. The Organization for Security and Co-operation in Europe, skrać. OSCE)²¹. One se provode u oblasti kontrole oružja, skladištenja i

---

¹⁸ Oružane snage Bosne i Hercegovine predstavljaju jedinstvene Oružane snage BiH, a osnovane su 01. januara 2006. godine, kada je provedena reforma odbrambenog sistema, te su se sve nadležnosti u okviru odbrane prenijele sa nivoa entiteta na nivo države ([http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41 &langTag=hr-HR&pageIndex=1](http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=hr-HR&pageIndex=1), datum pristupa 06.04.2017.).

¹⁹ Centar za kontrolu lakog naoružanja u Jugoistočnoj Europi (eng. The South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons, skrać. SEESAC) je sproveo Odluku Savjeta Evropske unije 2013/730/CFSP, koja je za cilj imala podršku projektu Aktivnosti razoružanja i kontrole oružja u jugoistočnoj Europi (skrać. EUSAC). Uništeno je 17 244 komada malokalibarskog i lakog oružja, 4967 djelova ovakvog oružja i 12 867 komada municije širom Jugoistočne Europe (<https://europa.rs/seesac-sproveo-aktivnosti-razoruzanja-i-kontrole-oruzja-u-jugostocnoj-evropi-koje-eu-finansira-sa-52-miliona-evra/>, datum pristupa 07.04. 2017.).

²⁰ Razvojni program Ujedinjenih nacija (eng. The United Nations Development Programme, skrać. UNDP) je globalna razvojna mreža UN-a, koja djeluje u skoro 170 zemalja i teritorija. U Bosni i Hercegovini djeluju kroz jačanje državnih i lokalnih kapaciteta za provedbu političkih, ekonomskih i socijalnih reformi i razvoja (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/, datum pristupa 02.04.2017.).

²¹ Organizacija za sigurnost i saradnju u Europi (skrać. OESS, eng. Organization for Security and Co-operation in Europe, eng. skrać. OSCE) se bavi pitanjem sigurnosti u političko-vojnoj, ekonomskoj, okolišnoj i ljudskoj dimenziji sigurnosti. Aktivnosti Organizacije obuhvataju kontrolu naoružanja, mjere izgradnje povjerenja,

uništenja viškova i izgradnje mjera povjerenja i sigurnosti (www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoružanja%20i%20municije.pdf, datum pristupa 01.04.2017.).

Pored UNDP-a i OEES-a, SEESAC (eng. The South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons, bos. Centar za kontrolu streljačkog i lakog oružja u Jugoistočnoj i Istočnoj Europi)²² bavi se aktivno pitanjem proliferacije²³ malog oružja i lakog naoružanja, te istražuje njegov uticaj na društvo i cjelokupnu situaciju u društvu; povećanje kriminala, tenzija, nasilja, sprječavanje ekonomskog, političkog i društvenog razvoja, unazađivanje zakonodavnog sistema. SEESAC aktivno radi na uništavanju viškova nestabilnog oružja i municije u regiji, legislativi i propisima, podizanju svijesti građana, podršci. Od 2002. godine, SEESAC je pomogao uništavanje 300.000 komada malog oružja na području Jugoistočne Europe (<http://nap.ba/new/vijest.php?id=35237>, datum pristupa 11.04.2017.).

5.1. Oružne snage Bosne i Hercegovine

Oružane snage BiH, u svojoj nadležnosti, rješavaju pitanje viškova oružja koje pripada njima. Oružane snage Bosne i Hercegovine su formirane 01. januara 2006. godine u skladu sa Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine predstavlja vrhovnog komandanta nad profesionalnom, jedinstvenom vojnom silom. Oružane snage BiH imaju 16.000 pripadnika: 10.000 profesionalnih vojnih lica, 1.000 civilnih vojnih lica i 5.000 pripadnika rezervnog sastava (http://www.mod.gov.ba/files/file/maj_2011/bos_brosura.pdf, datum pristupa 14.04.2017.). Formiranjem Oružanih snaga BiH, Ministarstvo odbrane BiH je preuzelo u nadležnost preko 38.000 tona municije raznih kalibara i oko 100.000 komada naoružanja (<http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.). Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH, donatori i međunarodne

---

uspostave sigurnosti, ljudska prava, nacionalne manjine, demokratizaciju, strategije policijskog rada, protuterorizam, kao i ekonomske i okolišne aktivnosti (<http://www.osce.org/bs/bih/106819?download=true>, datum pristupa 06.04.2017.).

²² SEESAC (Centar za kontrolu malog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj Europi) radi na jačanju kapaciteta za smanjenje širenja i zloupotrebe malokalibarskog i lakog oružja i kontrolu istog, te na taj način podstiču stabilnost, sigurnost i razvoj u regiji jugoistočne i istočne Europe. Radi po kontrolom UNDP-a i prima stateške smjernice i autohtonu podršku Regionalne grupe za malo oružje i lako naoružanje (skrać. RSG) (<http://www.seesac.org/>, datum pristupa 03.04.2017.).

²³ Proliferacija - (franc. proliferation) podrazumijeva širenje oružanih kapaciteta od nekoliko na mnogo država u lančanoj reakciji, tako da sve veći broj država stiče sposobnost da izvede uništavajući nuklearni napad na druge države (Kegli, Vitkof, 2006: 667).

organizacije u Bosni i Hercegovini, formirali su Strateški komitet za rješavanje viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, u čiji su sastav ušli predstavnici međunarodnih organizacija, ministar odbrane i zamjenici i generali iz sastava Zajedničkog štaba OS BiH (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visikova_naoruzanja/?id=34761, datum pristupa 11.04.2017.). Pored Strateškog komiteta, osnovan je Koordinacijski odbor za naoružanje i MiMES u OS BiH, kao interresorno²⁴ tijelo od deset institucija i policijskih agencija cijele BiH (<http://www.msb.gov.ba/PDF/izvjestaj25042018.pdf>, datum pristupa 15.05.2017.), zajedno sa tri radne grupe, 2013. godine. Namjena Koordinacijskog odbora je da koordinira sve aktivnosti i zadatke koje mu dodijeli Strateški komitet, a odnose se na rješavanje viškova naoružanja, municije i MES-a, kao i aktivnosti na povećanju stepena sigurnosti na lokacijama i skladištima naoružanja i municije. Godine 2013. počeo je proces 100%-tne inspekcije naoružanja i MiMES-a, kojim je stručno osoblje imalo zadatak da pregleda svo naoružanje i MiMES u posjedu OS BiH (<http://www.mod.gov.ba/files/file/Bilten%20decembar.23.12.2013.pdf>, datum pristupa, 14.04.2017.).

Prema procjeni iz 2010. godine Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, Oružane snage BiH raspolagale su sa 124.025 komada naoružanja, od čega je 24.143 komada perspektivno, a imale su višak od 99.882 komada naoružanja (issuu.com/unitednations_bih/docs/bih_studija_o_malom_i_lakom_naoruza, datum pristupa 12.04.2017.). Međutim, pored viška naoružanja OS BiH, koje može uzrokovati nesigurnosti i destabilizaciju, ilegalno oružje predstavlja veliku prijetnju sigurnosti građana i stabilnosti države, te zahtijeva obaveznu kontrolu. Takvo oružje, kao i višak naoružanja iza ratnih dešavanja na teritoriju države, kako je navedeno, doprinosi razvoju organizovanog kriminala, ilegalne trgovine, terorizma, te povećava šanse za različite nesreće, koji dovode do slabljenja u razvoju države.

Oružane snage Bosne i Hercegovine u svojoj nadležnosti imaju skladištenje, čuvanje i održavanje kompletnih količina naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava (skrać. NMiMES) (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visikova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Bosna i Hercegovina je, ukoliko želi riješiti problem viška naoružanja i municije, dužna da različitim načinima izvrši redukciju naoružanja i municije, koja je u posjedu Oružanih snaga BiH. Prema podacima iz 2007. godine, Oružane snage

---

²⁴ Interresorno tijelo-aparat formiran od pripadnika različitih skupina, odnosno sektora, koji teže ka rješenju zajedničkog problema (u konkretnom slučaju, problem su viškovi naoružanja i municije).

Bosne i Hercegovine su, tada, raspolagale sa oko 35.000 tona municije, koja je bila nestabilna i zahtijevala uništenje, te sa više od 100.000 komada lakog naoružanja, koje je, također, trebalo biti uništeno, dok je već 95.000 komada oružja i 6.000 tona municije bilo uništeno (www.parlament.ba/Publication/Read/5504?title=radionica-o-stanju-u-oblasti-naoruzanja-i-municije-u-bosni-i-hercegovini&pageId=0, datum pristupa 01.04.2017.). Nakon 2007. godine, uz izvjestan napor i trud, realizaciju različitih projekata i akcijskih planova, državnih institucija i međunarodnih organizacija, postignuti su zadovoljavajući rezultati.

UNDP je realizovao Projekat kontrole malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini (eng. EXPLODE, Explosive Ordnance Remnants of War Destruction), u saradnji sa Ministarstvom odbrane Bosne i Hercegovine, čija je realizacija bila predviđena u periodu od 2005. godine do 2012. godine. Uništeno je više od 11.500 tona municije, te 140.000 komada oružja. Radi se o uništenju viškova visokorizične municije i naoružanja i podršci Oružanim snagama BiH u smanjivanju zaliha vojne municije na adekvatne količine, te obuci za vojne službenike, radi na poboljšanju sigurnosti i uslova skladištenja naoružanja i municije (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/operations/projects/crisis_prevention_and_recovery/project_sample.html, datum pristupa 05.04.2017.). EXPLODE projekat je počeo sa realizacijom 2013. godine, a uspješno je zatvoren 2017. godine, sa uništenim 1.800 tona municije (www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2017/03/29/goal-achieved-1-800-tons-of-ammunition-disposed.html, datum pristupa 05.04.2017.). Projekat EXPLODE+ („Urgent Action on Ammunition Destruction in Bosnia and Herzegovina“) predstavlja nastavak ove inicijative, a za cilj ima uništenje preostalih viškova municije i naoružanja, te smanjenje rizika i opasnosti za mir, stabilnost i razvoj u BiH, kao i potpuni prijenos znanja sa projekta na osoblje Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH, čime će se doprinijeti razvoju održivog sistema upravljanja municijom u BiH. Projekat EXPLODE+ podržava Savezna Republika Njemačka, Kraljevina Holandija, Kraljevina Norveška, Sjedinjene Američke Države, Kraljevina Saudijska Arabija i EUFOR (klix.ba/vijesti/bih/saudijska-arabija-donirala-bih-dva-miliona-dolara-za-modernizaciju-skladista-municije-i-naoruzanja/180705049, datum pristupa 05.07. 2019.). Ovaj projekat trebao bi biti završen do decembra 2019. godine. Planirano je da se u te dvije godine uništi 3.000 tona nestabilne municije u specijalizovanim domaćim i međunarodnim postrojenjima za demilitarizaciju. Upravo zahvaljujući projektu EXPLODE i EXPLODE+ svakodnevno se postižu značajni rezultati u oblasti industrijske demilitarizacije tehnički neispravne i nesigurne municije i

minsko-eksplozivnih sredstava, te unapređenje tehnoloških kapaciteta za demilitarizaciju sa kojima raspolažu Oružane snage BiH (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=57233, datum pristupa 05.07.2019.).

Na razoružanju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine uspješno saraduje i Organizacija za sigurnost i saradnju u Europi (www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5715&langTag=bs-BA, datum pristupa 06.04.2017.). Misija OESS-a promoviše i pomaže napore koji su usmjereni na poboljšavanje upravljanja zalihama vojnog oružja, municije i eksploziva. Promovišući uništavanje, kao preferirani metod uklanjanja viškova vojnog naoružanja, municije i eksploziva i podstičući poboljšavanja sigurnosti i stanja skladišta, OESS već godinama radi na rješavanju viškova NMiMES-a (<http://www.osce.org/bs/bih/106819?download=true>, datum pristupa 10.04.2017.). OESS radi na unaprjeđenju zakonodavnog okvira Bosne i Hercegovine u oblasti naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, njegovom usaglašavanju sa međunarodnim europskim standardima, te njegovom provođenju. Također, OESS pomaže u razvoju strategija, te postizanju sporazuma i ugovora za kontrolu naoružanja i upravljanje viškovima naoružanja i municije (www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina, datum pristupa 10.04.2017.). OESS je radio na projektu SECUP, a koji je za cilj imao skladištenje i rješavanje viškova municije i naoružanja. Realizacija projekta SECUP, od oktobra 2013. godine do decembra 2016. godine, omogućila je izgradnju skladišta naoružanja na lokacijama „TBT“ Visoko i „Rabić“ Derventa, te skladišta municije „Kula“ Mrkonjić Grad i „Krupa“ Hadžići, gdje je izvršena zamjena vanjske i unutrašnje ograde, postavljene zaštitne barijere za vozila, zamijenjene kapije, postavljeni odgovarajući znakovi, ugrađena savremena oprema za nadzor, protuprovalni sistemi i rasvjete (<http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=30017>, datum pristupa 10.04.2017.). Nakon realizacije projekta SECUP, utvrđeno je da postoji još 11.000 tona viškova naoružanja i municije, te da je uništeno 14.000, što znači da je više od 60% uništeno. Sljedeći projekat koji će se realizovati jeste SAFE UP²⁵, sa ciljem unaprjeđenja sigurnosti u skladištima municije, kao i sigurnosti u obliku zaštite od požara i poboljšanja protupožarnih kapaciteta na svim perspektivnim lokacijama i centralnoj laboratoriji za

---

²⁵ Projekat SAFE UP BiH je iniciran na zahtjev Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine radi unaprijeđenja sigurnosti u skladištima streljiva, te sigurnosti u obliku zaštite od požara i poboljšanja protupožarnih kapaciteta na svim perspektivnim lokacijama (<http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=56045>, datum pristupa 29.05.2017.).

municiju pri Tehničkoj radionici za održavanje municije (skrać. TROM) u Doboju (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=56045, datum pristupa 11.04.2017.). Cilj projekta je doprinos sigurnosti civilnog stanovništva u BiH i regiji Zapadnog Balkana, kao i osoblja koje je angažovano na izvršavanju poslova i zadaća u skladištima naoružanja i streljiva OS BiH. Protokol o provođenju SAFE UP projekta je potpisan 29. maja 2017. godine sa veleposlanikom OESS-a (<http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=56045>, datum pristupa 11.04.2017.).

Može se zaključiti da je u periodu od 2009. godine do 2012. godine uništeno je 4.522,7 tona viškova municije i minsko-eksplozivnih sredstava, te 30.081 komada malog oružja i lakog naoružanja iz viškova Ministarstva odbrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Kao posljedica infrastrukturnih, tehnoloških i proračunskih ograničenja, uočen je manji pad uništavanja viškova poslije 2012. godine, da bi ponovo počela tendencija rasta od 2015. godine. Sigurnosna situacija ugrožena velikom količinom nepotrebne municije i oružja, u Bosni i Hercegovini i dalje zahtjeva saradnju svih institucija, međunarodnih organizacija i građana, kao i usklađivanje i regulisanje zakona koji se tiču oružja i municije. Tokom 2017. i 2018. godine zabilježeno je značajno smanjenje zaliha što je od presudne važnosti za konačno uspostavljanje kompletnog i održivog sistema.

5.2. Viškovi naoružanja – broj i vrste

Grupa vladinih eksperata Ujedinjenih naroda dala je definiciju streljačkog i lakog oružja (eng. Small Arms and Light Weapons, SALW). Ono predstavlja svo smrtonosno oružje koje može da nosi pojedinačni borac ili lako vozilo i koje ne zahtijeva ozbiljnu logističku podršku i održavanje (www.seesac.org/f/docs/Parliamentary-Handbooks/SALW-in-South-Eastern-Europe-Parliamentary-Handbook-2010-BCMS.pdf, datum pristupa 12.04.2017.). Streljačko oružje je široko kategorizirano kao ono oružje namijenjeno za upotrebu od strane individualnih pripadnika oružanih ili sigurnosnih snaga. Ono uključuje revolvare i automatske pištolje; puške i karabine; poluautomatske puške; jurišne puške; i lake puškomitraljeze. Lako naoružanje je široko kategorizirano kao ono naoružanje namijenjeno za upotrebu od strane nekoliko pripadnika oružanih ili sigurnosnih snaga koji mu služe kao posada. Ono obuhvata teške mitraljeze, ručne i montirane lansere granata; prenosivo protuzračno naoružanje; prenosivo protutenkovsko naoružanje; bestrajne puške, prenosive lansere protutenkovskih

projektila i raketnih sistema; prenosive lansere protuzračnih projektila, te minobacače kalibra manjeg od 100 mm ([www.undp.org/content/dam/bosnia_and_herzegovina/docs/Research&Publications/Crises%20Prevention%20and%20Recovery/Small%20Arms%20Survey%202010-2011/BiH%20Strategy_CRO%20\(2\).pdf](http://www.undp.org/content/dam/bosnia_and_herzegovina/docs/Research&Publications/Crises%20Prevention%20and%20Recovery/Small%20Arms%20Survey%202010-2011/BiH%20Strategy_CRO%20(2).pdf), datum pristupa 04.04.2017.).

Streljačko i lako oružje se dijeli na:

1. Malokalibarsko oružje: revolveri i automatski pištolji; puške i karabini; automati; jurišne puške i laki mitraljezi.
2. Lako naoružanje: teški mitraljezi; ručni, podcjevni i montirani bacači granata; prenosivi protiv-avionski topovi i bestrzajne puške; prenosivi bacači protiv-tenkovskih raketa i raketnih sistema; i prenosivi bacači protivavionskih raketnih sistema
3. Minobacači (kalibra < 100 mm)
4. Municija i eksplozivi: patrone (meci) za malokalibarsko oružje; granate i projektili za lako naoružanje; prenosive kasete sa projektilima ili jednodimetne granate i protiv-avionski i protiv-tenkovski sistemi; protiv-pješadijske i protiv-tenkovske mine; kopnene mine i eksplozivi (<http://www.seesac.org/f/docs/Parliamentary-Handbooks/SALW-in-South-Eastern-Europe-Parliamentary-Handbook-2010-BCMS.pdf>, datum pristupa 12.04.2017.).

Prema Studiji o malom i lakom naoružanju iz 2010. godine, procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini ima 1.244.142 komada oružja, od čega je 1.098.762 (88,31%) u posjedu civila, dok se u okviru institucija vlasti na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta nalazi 144.378 komada (11,61%), a u posjedu agencija za zaštitu lica i imovine 1.002 komada oružja (*Tabela 2.*) (https://issuu.com/unitednations_bih/docs/bih_studija_o_malom_i_lakom_naoruza, datum pristupa 12.04.2017.). Višak naoružanja u vlasništvu Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine se rješavao prodajom, donacijom ili uništenjem (http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20Onaoruzanja%20i%20municije.pdf, datum pristupa 01.04.2017.). S obzirom na starost naoružanja, koja se procjenjuje na 25 godina, te stanje i mogućnost upotrebe, ocijenjeno je da je uništenje neophodno za većinu oružja.

Kroz kampanje, projekte i različite aktivnosti, nastoji se podići svijest kod građana o posljedicama ilegalnog posjedovanja oružja, te primjenom i provedbom adekvatnih zakona,

građani sa nelegalnim oružjem, koji narušavaju sigurnosnu situaciju, bivaju kažnjeni. Tokom 2010. godine implementirana je prva kampanja jačanja svijesti o negativnim aspektima nelegalnog posjeda oružja. Kampanja je provedena u različitim gradovima u Bosni i Hercegovini sa ciljem upoznavanja građana, nevladinog sektora i medija o opasnostima i posljedicama nelegalnog posjeda oružja. Druga kampanja se odnosila na podizanje svijesti i prikupljanje malog oružja i lakog naoružanja od građanja i provedena je na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine u saradnji sa kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske i Policije Brčko Distrikta BiH, a provedena je od 2013. godine do 2014. godine. Tada je primijenjen Zakon o amnestiji za nedopušteno držanje oružja (koji je bio na snazi do 2014. godine). Prikupljeno je 5 883 komada oružja, te je organizovano osam događaja uništavanja oružja metodom topljenja u topionici željeza Jelšingrad, Banja Luka (http://www.msb.gov.ba/PDF/SALW_Bosanski%20FINAL_web.pdf, datum pristupa 10.04. 2017.).

Ukupno 749.366 komada oružja, nalazi se u ilegalnom posjedu civila (https://issuu.com/unitednations_bih/docs/bih_studija_o_malom_i_lakom_naoruza, datum pristupa 12.04.2017.). Takvo oružje postaje dostupno na crnom tržištu, posreduje razvoju kriminala ili terorizma, te izaziva različite nesreće, koje mogu imati tragične posljedice. U Tabelama 3. i 4. su prikazane registrirane vrste oružja u Bosni i Hercegovini.

Tabela 2: Procjena ukupne količine oružja u Bosni i Hercegovini (UNDP: Studija o malom i lakom naoružanju 2010: 11)

VLASNICI ORUŽJA	KOLIČINA	IZVOR
Registrovano oružje u posjedu civila	349.396	Entitetski i kantonalni MUP-ovi i Policija BD
Procjena ilegalnog oružja u posjedu civila	749.366	Podatak utemeljen na rezultatima istraživanja provedenog za potrebe studije ²⁶

²⁶ U samom toku prikupljanja informacija za ovu studiju, korišteno je nekoliko metoda, uključujući anketiranje stavova 1.500 ispitanika širom zemlje, rasprave fokus grupa, sveobuhvatne intervjuje s ključnim subjektima, desk analizu, analizu sadržaja i metod triangulacije. Istraživanje za potrebe ove studije trajalo je od juna do septembra 2010. godine. Studiju o malom oružju i lakom naoružanju pokrenuo je UNDP BiH, a realizirao ju je Centar za sigurnosne studije (CSS) BiH. Urađena je i napisana u periodu između juna i septembra 2010. godine. Studija se zasniva na istraživanju javnog mnijenja, diskusijama u okviru fokus grupa, intervjuima sa vladinim službenicima (entitetskog i državnog nivoa), službenicima policije, sa akademikima, ekspertima, predstavnicima civilnog društva i međunarodnih organizacija, te na podacima dobijenim od službenih organa, kao i na podacima objavljenim putem državnih, entitetskih, medijskih i drugih izvora. Studija je zasnovana na protokolu SEESAC-a, i u skladu je sa regionalnim standardima / smjernicama razoružanja na mikro nivou (SEESAC RMDs/G 05.80) (https://issuu.com/unitednations_bih/docs/bih_studija_o_malom_i_lakom_naoruza, datum pristupa 12.04.2017.).

VLASNICI ORUŽJA	KOLIČINA	IZVOR
Oružane snage BiH	124.025	Ministarstvo odbrane BiH
Granična policija BiH	1.555	SAS
SIPA	1.513	SIPA
Policija u Federaciji BiH	9.680	Kantonalni MUP-ovi i SAS-ova procjena utemeljena na broju policajaca
Policija RS-a	7.162	Procjena utemeljena na brojnosti policijskog osoblja u MUP-u RS-a
Policija BD BiH	443	Policija BD
Privatne sigurnosne kompanije	1.002	MUP-ovi i Policija BD
Procjena ukupne količine oružja u BiH	1.244.142	

Tabela 3: Pregled raspodjele oružja u legalnom posjedu (UNDP. Studija o malom i lakom naoružanju, 2010: 13)

ORUŽJE	F BiH		RS		BRČKO		UKUPNO	
Pištolji i revolveri	94.876	45%	110.082	53%	3.500	2%	208.458	60%
Lovačko	51.666	37%	86.772	62%	2.500	1%	140.938	40%
Ukupno	146.542	42%	196.854	56%	6.000	2%	349.396	100%

Tabela 4: Oružje registrovano u FBiH, RS, Policiji BD (UNDP: Studija o malom i lakom naoružanju, 2010: 14-15)

Vrste oružja	KANTONALNA MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA FBiH										
	MUP USK	MUP POS	MUP TUZ	MUP ZE DO	MUP BP	MUP SB	MUP HNK	MUP ZH	MUP SAR	MUP LIV	SUMA
Oružje kratke cijevi (pištolj, revolver)	9881	685	22847	19800	0	6988	5288	407	26995	1541	94876
Oružje duge cijevi (lovačke puške i karabini)	7349	1047	12614	7850	0	3151	6175	931	9557	2992	51606
Ukupno	17230	1732	35461	27650	444	10139	11463	1338	36552	4533	146542
ORUŽJE REGISTROVANO U RS											
	KRATKA CIJEV (Pištolji i revolveri)					DUGA CIJEV (Lovačko oružje i karabini)					UKUPNO

BROJ KOMADA REGISTROVANOG ORUŽJA	110082	86772	196854
ORUŽJE REGISTROVANO KOD POLICIJE BD			
VRSTA ORUŽJA	KRATKA CIJEV (Pištolji i revolveri)	DUGA CIJEV (Lovačko oružje i karabini)	UKUPNO
BROJ KOMADA REGISTROVANOG ORUŽJA	3500	2500	6000

Pored uništenja i skladištenja naoružanja, potrebno je provoditi i zakone i odredbe, koji će spriječiti zloupotrebu viškova i ilegalnog oružja. Vatreno oružje ubija oko pola miliona ljudi u svijetu svake godine u oružanim sukobima, kriminalnim aktivnostima i nesrećama ili tragedijama (https://www.unicef.org/bih/ba/SALW_BH_lr.pdf, datum pristupa 14.04.2017.). Stoga, rješavanje viška naoružanja i provedba zakonodavnog okvira su nužni za sigurnost građana Bosne i Hercegovine.

5.3. Viškovi municije – broj i vrste

Vremenom se povećava opasnost od mogućnosti spontane eksplozije municije, čije se stanje može posmatrati kroz tri stepena rizika:

- 1) Niski, za municiju staru do 15 godina, koja se nalazi u originalnom pakiranju;
- 2) Srednji, za municiju stariju od 15 godina, koja je vraćena sa terena;
- 3) Visoki, za municiju stariju od 15 godina, koja se ne nalazi u originalnom pakovanjima (Informacija o održanoj radionici o temi: „Stanje u oblasti naoružanja i municije u BiH“, 2008: 2-3).

Prosječna starost zaliha NMiMES-a u Bosni i Hercegovini jeste 25 godine i više, te ono spada u zonu visokog rizika. Većina viškova MiMES-a Oružanih snaga BiH zahtijevaju uništenje. Bosna i Hercegovina je početkom 2016. godine raspolagala sa oko 12 842 tone viška municije i minsko-eksplozivnih sredstava, koji zahtijevaju uništenje, prema informacijama Strateškog komiteta za naoružanje, municiju i minsko-eksplozivna sredstva. U 2016. godini neophodno je bilo izvršiti 100%-tne inspekcije svih preostalih nepregledanih količina MiMES-a. MiMES u količini od 12 000 tona je bio uskladišten na 10 lokacija (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2016/03/10/odr-ana-11-sjednica-strate-kog-komiteta-za-naoru-anje-municiju-i-minsko-eksplozivna-sredstva.html, datum pristupa 15.04.2017.). Stvarne potrebe Oružanih snaga BiH su oko 7 000 tona

municije, dok sve ostale količine predstavljaju višak (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Planom za 2016. godinu bila je planirana demilitarizacija²⁷ ukupno 2.746 tona MiMES-a. Ujedinjeno Kraljevstvo je angažovalo ekspertni tim, kao i obuku domaćeg personala na predmetnim inspekcijama. U 2015. godini je izvršena inspekcija oko 5 448 tona municije i MES-a (oko 28.5 miliona raznih komada municije), od čega je 2 555 tona neispravno. U toku te godine ukupno je riješeno 6 821 tona MiMES-a, , od čega su 572 tone donirane vladi Iraka, u svrhu borbe protiv Islamske države, a ostala količina je riješena putem demilitarizacije (<http://www.bhmac.org/mapa.jpg>, datum pristupa 20.04.2017.). U toku 2016. godine je uništeno 6,5 miliona metaka municije ma malo oružje i lako naoružanje (<http://ba.n1info.com/a146261/Vijesti/Vijesti/Njemacka-daje-250.000-dolara-za-unistavanje-municije-u-BiH.html>, datum pristupa 15.04.2017.). Do kraja marta 2015. godine pregledano je preko 4 200 tona municije različitih vrsta i kalibara kroz pomenuti proces 100%-tne inspekcije i kontrolnotehničkog pregleda, gdje se pregleda gotovo svaku stavku municije pojedinačno. Značajno je napomenuti da je inspekcija municije u potpunosti završena na dvije lokacije u protekloj godini i to „Grabež“, Bihać i „Bukova Greda“, Orašje. Kroz projekte EXPLODE i SECUP, pod pokroviteljstvom UNDP-a i OESS-a, postignut je značajan napredak u procesu rješavanja viškova municije. SECUP je omogućio i postavljanje sistema video-nadzora skladišta NiMiMES-a (<http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.). Prema procjeni iz 2010. godine, Oružane snage su raspolagale sa oko 22 500 tona viška municije, što znači da je veliki dio te municije uništen.

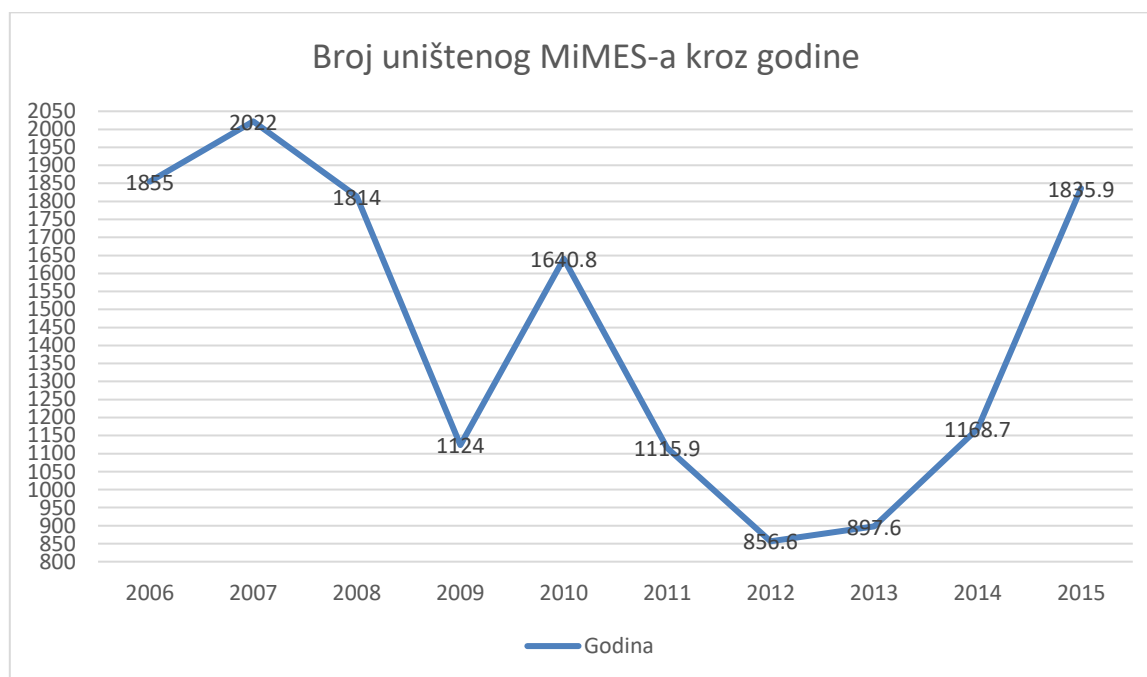
Tabela 5: Municija i MES OS BiH (UNDP: Studija o malom i lakom naoružanju, 2010: 22)

STANJE	SKLADIŠTA	STANJE MiMES
UKUPNO U OS BIH	20	30 000
PERSPEKTIVNA SKLADIŠTA	5	11 190
NEPERSPEKTIVNA SKLADIŠTA	14	18 910
	1 (prazno)	(završna inspekcija)
PERSPEKTIVNOST MiMES-a		
PERSPEKTIVNO 6 BORBENIH KOMPLETA ZA OS BIH		7 500

²⁷ Demilitarizacija je proces razoružavanja naoružanih pojedinaca ili organizovanih paravojnih skupina na određenom području; u konkretnom slučaju razoružavanje Oružanih snaga BiH od viškova naoružanja.

VIŠAK ZA OS BiH	22 500
-----------------	--------

U dosadašnjem periodu od osnivanja OS BiH, 2006. godine, raznim metodama demilitarizovano je ukupno oko 13 000 tona municije i MES-a, različitih vrsta u kapacitetima namjenske industrije BiH i OS BiH.

Grafikon 1: Broj uništenog MiMES-a kroz godine (UNDP: Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u BiH, 2015: 17)

Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Oružane snage Bosne i Hercegovine i danas nastavljaju aktivnosti na uništavanju nestabilne visokorizične municije koja se nalazi u skladištima municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Kroz svoju saradnju sa UNDP-om i provedbu Memoranduma o razumijevanju o uništavanju visokorizične municije, OS BiH su uništile, metodom otvorene detonacije²⁸, na poligonu u Glamoču, velike količine municije. Firma „Sterling International“ je izvršila uništavanje kasetnih aviobombi BL-755, dok je UXB Balkans d.o.o. izvršila uništavanje ostalih vrsta municije. Firma „AmmSol“ iz Banja

²⁸ Otvorena detonacija je proces širenja hemijske reakcije unutar eksplozivne tvari nadzvučnom brzinom. Međutim, može se desiti i spontana detonacija u slučaju promjene temperature. Kao metoda se koristi za brže uništavanje veće količine neispravnog naoružanja.

Luke, a u pogonima firme „PRETIS“ iz Vogošće izvršila je delaboraciju²⁹ 56 raketa tipa „Orkan“ kalibra 262 mm M87, te je uništila metodom otvorene detonacije 16 128 kasetnih bombica KB1 kojima su napunjenj bojeve glave rakete tipa „Orkan“. Uništavanja su vršena u 2011. godini i 2012. godini. Nakon ovih uništavanja, Bosna i Hercegovina je izvršila sve obaveze obuhvaćene Konvencijom o kasetnoj municiji u Oslu³⁰, koji je BiH potpisala 2008. godine, a ratificirala 2010. godine. Sve aktivnosti su bile pod nadzorom Komisije Ministarstva odbrane BiH za verifikaciju uništenja municije i MES-a, a tokom procesa uništavanja nije bilo povreda ljudstva (<http://www.mod.gov.ba/files/file/BILTEN%20OS%20i%20MO%20BiH%207%209april12.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.).

5.4. Stanje nestabilnih minsko-eksplozivnih sredstava

Zbog ubrzanog rasta potrošnje u ratu, u miru se stvaraju velike zalihe eksplozivnih sredstava. Tokom skladištenja i čuvanja, eksplozivna sredstva prirodno stare i mijenjaju početnu kakvoću. Parametri početne kakvoće, koji su postignuti u proizvodnji, opadaju s vremenom skladištenja, i u vezi s klimatskim, odnosno mikroklimatskim uslovima čuvanja (Todorovski, Uvalić, 2016: 319-320). Imajući u vidu konstrukcijske, hemijske, fizičke i druge osobine eksplozivnih sredstava uvijek se moraju poduzimati sve propisane mjere sigurnosti i zaštite, počevši za vrijeme njihove proizvodnje, zatim tokom procesa skladištenja, čuvanja, održavanja, rukovanja i prijevoza, pa do njihove upotrebe ili uništavanja (<http://www.mod.gov.ba/files/file/BILTEN%20OS%20i%20MO%20BiH%207%209april12.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.). Kao i naoružanje i municija, tako i eksplozivna sredstva, ukoliko su neispravna, zastarjela, a samim tim i opasna za ljudske živote i okoliš, potrebno je uništiti na adekvatan način, kako bi se otklonila mogućnost eventualnih nesreća i opasnosti.

---

²⁹ Delaboracija municije je pojam kojim se obuhvataju radnje rastavljana raznih vrsta municije na sastavne elemente i odstranjivanje baruta, eksploziva i drugih materija iz elemenata i djelova metka. Postoje djelimična i potpuna delaboracija (JNA-Delaboracija municije, 1976).

³⁰ Konvencija o kasetnoj municiji u Oslu obavezala je potpisnice sporazuma da ni pod kojim okolnostima neće upotrijebiti kasetnu municiju, razvijati, proizvoditi ili na neki drugi način nabavljati, skladištiti, zadržavati ili vršiti prenos bilo kome, direktno ili indirektno, kasetne municije; pomagati, podsticati ili navesti bilo koga da preduzme bilo koju aktivnost koja je zabranjena državi potpisnici ovog sporazuma. Pored toga, regulisani su propisi skladištenja i uništavanja zaliha, čišćenje i uništavanje kasetnemunicije i edukacija za smanjenje rizika, pomoć žrtvama, međunarodne saradnje i pomoći, mjere transparentnosti, pomoći i pojašnjenja vezana za pridržavanje odredbama Sporazuma, nacionalne mjere za sprovođene, rješavanje sporova, sastanci država potpisnica, ponovljene konferencije, amandmani i ostali (https://sr.wikisource.org/sr-el/Конвенција_о_касетној_муницији, datum pristupa 18.04.2017.).

Eksplozivna sredstva mogu se uništiti na više načina, a način uništavanja zavisi od :

- 1) vrsti i količini eksplozivnih sredstava za uništavanje;
- 2) tehničkom stanju eksplozivnih sredstava za uništavanje (stupanj opasnosti pri određenom načinu uništavanja, stanje kompletnosti, uzroci zbog kojih se uništavaju);
- 3) položaju i okolnostima u kojima se eksplozivna sredstva nalaze u trenutku kad se moraju uništiti;
- 4) mogućnostima i isplativosti uništavanja eksplozivnih sredstava (Todorovski, Uvalić, 2016: 321).

Sve vrste eksplozivnih sredstava i eksplozivnih tvari mogu se uništavati:

- 1) detonacijom u fugasama³¹ (topnički projektili, mine za minobacač i ručni bacač, protupješačke protuoklopne mine, ručne bombe, topničke kapsule, eksploziv, riječne i morske mine, raketno orivo mase veće od 10 kg, veće količine pješačkog streljiva);
- 2) detonacijom na licu mjesta pojedinačno u slučajevima zatajenja projektila nakon gađanja ili zaostalih iza rata, kao i mina u minskom polju pri deminiranju;
- 3) spaljivanjem (malodimni baruti na otvorenu prostoru, pješačko streljivo u posebnom kotlu), uz uvjet da se ono ne pretvori u detonaciju, što se postiže tehnologijom izvedbe i ograničavanjem količine eksplozivnog materijala koji se na taj način želi uništiti;
- 4) potapanjem u vodu ili odgovarajuću tekućinu (posebna eksplozivna sredstva, dimna ili kemijska), i to prema posebnom tehnološkom postupku • na ekološki potpuno prihvatljiv način,
- 5) veće količine otpisanih eksplozivnih sredstava i eksplozivnih tvari – demilitarizacijom (Todorovski, Uvalić, 2016: 321).

Postupak uništavanja eksplozivnih sredstava je složen i veoma odgovoran proces, te su posljedice nestručnosti i nepravilnosti izuzetno velikih razmjera. Neželjene posljedice se mogu javiti i u fazi pripreme, za vrijeme radova, neposredno poslije radova i nakon dužeg vremena. Ukoliko se radi o uništavanju čišćenja zemljišta od neeksploziviranih eksplozivnih sredstava ili minsko-eksplozivnih sredstava, potrebne su posebne metode pretraživanja i poseban način uništavanja.

---

³¹ Fugasa je plitka, nagazna mina, koja se ukopava plitko u zemlju i eksplodira kada se nagazi na nju („Narodne novine“, br. 55/09).

6. AKTIVNOSTI I MJERE KOJE SE PODUZIMAJU NA UNIŠTAVANJU VIŠKOVA NAORUŽANJA I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Ministarstvo odbrane BiH i Oružane snage BiH, kako je navedeno, u svojoj nadležnosti imaju upravljanje životnim ciklusom NMiMES-a, procjene stanja, te skladištenje i uništavanje viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Od kraja ratnih dešavanja 1995. godine, pa do danas, radi se na poboljšanju sigurnosne situacije pri skladištenju ili uništavanju viška naoružanja, koje u svakom segmentu bezbjednosti i stabilnosti čini štetu. Stoga je neophodna i primjena najsavremenijih standarda skladištenja. Oružane snage Bosne i Hercegovine mogu prodati, donirati ili uništiti viškove naoružanja i municije. Međutim, veća količina NMiMES-a, prema procjeni, je starija od 25 godina ili joj se ne može odrediti porijeklo i historija. Iz tog razloga, viškove je najsigurnije riješiti uništavanjem. Rješavanje viškova NMiMES-a prodajom, vršeno je na osnovu starih Ugovora koje su entitetska ministarstva potpisala prije 2006. godine ([http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/](http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoruzanja%20i%20municije.pdf)

[Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoruzanja%20i%20municije.pdf](http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoruzanja%20i%20municije.pdf), datum pristupa 01.04.2017.). Zadnja isporuka po ovim ugovorima je izvršena 2011. godine, te nakon toga nije bilo novih prodaja i ugovaranja. Prodajom je riješeno oko 2 650 tona NMiMES-a raznih kalibara. Još jedan od razloga, pored nestabilnosti viškova NMiMES-a i nedovoljne ispitivosti njihovog stanja, zbog kojih se prodaje ne mogu organizovati jesu zakonske neuređenosti, koje bi izazvale moguće malverzacije. Prodajom ispravnih viškova NMiMES-a Bosna i Hercegovina bi mogla imati određenu finansijsku korist, ali je i dalje neophodno usklađivanje dokumenata i zakona sa međunarodnim standardima (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). S druge strane, donacije viškova NMiMES-a ne donose nikakvu finansijsku dobit, izuzev sigurnosti i stabilnosti. Određena količina je donirana entitetskim MUP-ovima, dok je jedan dio doniran Oružanim snagama Islamske Republike Afganistana i Vladi Iraka, 572 tone, za borbu protiv Islamske države (<http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bih-za-borbu-protiv-isil-daje-500-tona-municije>, datum pristupa 05.05.2017.). MUP-u Federacije Bosne i Hercegovine donirana su sredstva u količini od 28,5 tona, dok su MUP-u Republike Srpske donirana sredstva u količini 2,35 tona. Donacija Afganistanu odnosi se na haubice tipa D30 cal 122 mm, a ukupno ih je donirano 84 komada

(www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Važno je naglasiti da se prodajom i donacijom mogu rješavati samo viškovi koji su stabilni i sigurni. Kroz različite projekte i akcije radi se na skladištenju i uništavanju viškova naoružanja i municije. Međutim, da bi se takve akcije provele, potrebno je ispuniti određene uslove za eventualno skladištenje ili uništavanje viškova naoružanja i municije. Uništavanje viškova naoružanja može se vršiti:

- 1) Uništavanjem individualnog i kolektivnog pješadijskog naoružanja u sklopljenom stanju metodom deformacije, ili
- 2) Uništavanjem artiljerijskog oruđa mehaničkim oštećenjem osnovnih dijelova (cijevi, plinske kočnice, zadnjeg zatvarača i slično) (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.).

Na ovaj način, naoružanje postaje neupotrebljivo. MiMES se rješava na tri načina:

- 1) Metodom delaboracije u vojnim i civilnim kapacitetima,
- 2) Metodom spaljivanja u vojnim i civilnim kapacitetima,
- 3) Metodom otvorene detonacije na vojnim poligonima vojnim i civilnim kapacitetima (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.).

Postoje i pojedine vrste MiMES-a koje Bosna i Hercegovina ne može riješiti, zbog nepostojanja kapaciteta. U saradnji sa međunarodnom zajednicom kroz regionalni pristup, raspisivanjem međunarodnih tendera, rješava se problem visokorizične municije (avio-bombe, raketni projektili) i municije punjenim bijelim fosforom³²(<https://hamdocamo.wordpress.com/2014/10/19/rjesavanje-viskova-naoruzanja-i-municije-vojska-ce-prebrojati-svaki-metak/>, datum pristupa 05.05.2017.). MiMES koji se uništava na navedene načine je ocijenjen „kao MiMES opasan za daljnje skladištenje“, zbog toga što je nestabilan i nesiguran. Kontrolu vrše stručni timovi za izvršenje kontrolno-tehničkih pregleda (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Sekcija za obuku iz oblasti municije specijalno obučava stručne timove pripadnika OS BiH za rad sa viškovima naoružanja i municije. Njima podršku pružanju članovi Komiteta i radnih grupa u svakom segmentu kako bi se što prije riješio ovaj problem (<https://hamdocamo.wordpress.com/2014/10/19/rjesavanje-viskova-naoruzanja-i-municije-vojska-ce-prebrojati-svaki-metak/>,

---

³² Municija punjena bijelim fosforom je ekološki neprihvatljiva, te je bijeli fosfor, kao veoma otrovna i samozapaljiva materija, prestao da se koristi za zapaljivu i dimnu municiju (Koch, 2008: 33).

datum pristupa 05.05.2017.). Kao i po pitanju prodaje, tako i za uništenje, zakonodavni okvir nije usklađen, ažuriran i transparentan za primjenu. Kada se uspostavi adekvatan zakonodavni okvir, tada će se domaći i međunarodni kapaciteti moći maksimalno iskoristiti za bržu izgradnju sigurnijeg okruženja u Bosni i Hercegovini (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visikova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Plan 100% popisa svih viškova u skladištima OS BiH počeo je 2013. godine, a za cilj ima pregled i sagledavanje svih količina MiMES-a, utvrđivanje kvantitativno-kvalitativnog stanja, odvajanje ispravne od neispravne municije, utvrđivanje potreba za sanacijom skladišnih objekata, uspostavljanje standarda u skladištenju po vrstama, kalibrima i serijama, te usklađivanje stvarnog i knjigovodstvenog stanja. Ove aktivnosti se izvode u saradnji sa NATO štabom i Komandom EUFOR-a, koji pružaju stručnu i tehničku pomoć i nadzor sigurnosnih aspekata projekta. Inspekcije su provedene na sljedećim lokacijama: „Grabež“ Bihać, „Kula“ Mrkonjić Grad, „Bukova greda“ Orašje, sa 5 tehnoloških linija. Cilj ovakve inspekcije jeste pregled 6 000 tona municije (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visikova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Završetak ovakvih inspekcija doprinosi sagledavanju stvarnog stanja MiMES-a.

U Bosni i Hercegovini se, još uvijek, koristi i tradicionalna metoda uništavanja municije i MES-a otvorenom detonacijom. Takve metode se primjenjuju na poligonu „Glamoč“, te je koriste u ostale vojske u slučaju potrebe. No, iako je ova metoda ekološki neprihvatljiva, ona je nužna u situacijama kada municija, zbog svoje nestabilnosti, opasnosti i rizika pri rukovanju, ne može biti uništena delaboracijom. Na osnovu potpisanog Tehničkog aranžmana sa vladom SAD-a poslove otvorene detonacije ili delaboracije, obavlja firma „Sterling“ uz pomoć Oružanih snaga BiH. Na lokaciji „Glamoč“ postoji i nova peć za spaljivanje i demilitarizaciju municije (<http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.). Metoda uništenja se primjenjuje samo u vojnim kapacitetima, zbog već navedenog problema neažurne zakonske regulative, kojom nije moguće da civilne firme ovlaštene za ovu vrstu poslova učestvuju sa MO BiH u uništenju viškova naoružanja. Suma od oko 3,85 miliona eura je odobrena za početak implementacije projekta EXPLODE, čiji je nosilac UNDP. Projekat EXPLODE je počeo 27. juna 2013. godine, a predviđeno je da traje do maja 2016. godine. Zatvaranje projekta je bilo 29. marta 2017. godine (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/operations/projects/crisis_prevention_and_recovery/project_sample.html, datum pristupa 05.04.2017.). Izvođen je sukcesivno i po fazama. Prva faza je

podrazumijevala demilitarizaciju i uništenje naoružanja i municije. Druga faza je bila fokusirana na razvoj kapaciteta za kontrolu naoružanja, dok je treća faza rješavala pitanja zaliha municije (<https://www.osce.org/bs/bih/107914?download=true>, datum pristupa 05.04.2017.). Prve dvije faze ovog projekta su realizovane od strane UNDP-a i Ministarstva odbrane BiH, dok je treća faza realizovana od strane UNDP-a u saradnji sa Misijom OESS-a u BiH (<https://www.osce.org/bs/bih/107914?download=true>, datum pristupa 05.04.2017.). Projekat EXPLODE za cilj je imao uništavanje viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, dok je glavni cilj projekta SECUP podizanje stepena sigurnosti unutar i oko skladišta u kojima se skladišti naoružanje, municije i minsko-eksplozivna sredstva. Sigurnosni standardi infrastrukture na lokacijama skladištenja zahtijevali su unaprjeđenje, kako bi se smanjili rizici od proliferacije naoružanja i municije i podigao standard fizičke sigurnosti u upravljanju zalihama, te napravile uštede u budžetu MO BiH. Projekat je počeo 2013. godine, a novčana sredstva su osigurana od vlade Švicarske, Norveške, Švedske, Turske, Danske, Češke i Lihtenštajna, te Njemačke, koja se kasnije pridružila projektu (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visikova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). I ovaj projekat je proveden po tri faze, a svoj nastavak će dobiti u obliku SAFE UP projekta. Zatvaranje projekta je bilo početkom 2017. godine. Početni budžet je iznosio 500 000 eura, te je prvoj fazi izvršena sanacija i djelimična zamjena vanjskih i unutrašnjih ograda, postavljanje zaštitnih barijera za vozila, zamjena ulaznih kapija na lokacije, te su osigurane odgovarajuće oznake upozorenja za četiri lokacije skladišta. Druga i treća faza su osigurale projektnu dokumentaciju za ugradnju protuprovalnih sistema i postavljanja vanjske rasvjete na ranije pomenute lokacije (http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visikova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.).

Intenziviranje procesa rješavanja viškova NMiMES-a je pojačano realizacijom projekata koji su pokrenuti i završeni od strane Strateškog komiteta za rješavanje NMiMES-a u saradnji sa UNDP-om i OESS-om (EXPLODE, SECUP). Pored toga, Republika Austrija je stavila na raspolaganje 6 pokretnih laboratorija za hemijsku analizu stabilnosti goriva, odnosno baruta. Proces hemijske analize baruta je obavljen, ali takvi rezultati ne daju dovoljno detaljne informacije o stanju municije. Stoga su, u saradnji sa vladom Švicarske, poduzeta određene aktivnosti za donaciju i izgradnju stacionarne laboratorije za hemijsku analizu baruta većeg kapaciteta (<http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.). Švedski MTT u sastavu EUFOR-a je iskazao podršku izradivši „Katalog

perspektivnog MiMES u OS BiH“. Realizuju se i kursevi za osposobljavanje instruktora u cilju samostalnog izvršenja kurseva i unaprijeđenja obučenosti pripadnih OS BiH po pitanjima upravljanja skladištima i sigurnog transporta MiMES-a, kao i fizičkog osiguravanja lokacija skladišta municije (skrać. LSM) u OS BiH (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.).

Projekat EXPLODE+ je nastavak projekta EXPLODE kojeg provode Ministarstvo odbrane BiH i UNDP, uz podršku Savezne Republike Njemačke, Kraljevine Holandije, Kraljevine Norveške, Sjedinjenih Američkih Država, Kraljevine Saudijske Arabije i EUFOR-a. U okviru ovog projekta, Savezna Republika Njemačka 2018. godine je izdvojila 200.000 eura za uništavanje protivtenkovskih raketa, kojima je istekao životni rok i čije skladištenje predstavlja sigurnosni rizik po personal i skladišne lokacije OS BiH (<https://sarajewo.diplo.de/ba-sh/aktuelles/-/2111866>, datum pristupa 15.07.2019.). Za uništavanje viškova municije Savezna Republika Njemačka je izdvojila ukupno 1,3 miliona eura. U toku 2017. godine, sredstvima SR Njemačke podržano je uništavanje malokalibarske municije, artiljerijske municije i raketnih granata (<https://sarajewo.diplo.de/ba-sh/aktuelles/-/2111866>, datum pristupa 15.07.2019.). Jedan od ciljeva je da se Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine kapacitira kako bi moglo na održiv način upravljati zalihama municije. To znači da je neophodno uništavanje stare, i istovremeno uvođenje nove municije u upotrebu (<https://sarajewo.diplo.de/ba-sh/aktuelles/-/2111866>, datum pristupa 15.07.2019.). U okviru projekta "EXPLODE+" , u svrhu osiguranja skladišta municije i naoružanja u našoj zemlji i Kraljevina Saudijske Arabije je donirala 2 miliona američkih dolara. Ovim bi se trebao osigurati završetak infrastrukturnih unaprijeđenja na lokaciji skladištenja municije "Kula" u Mrkonjić Gradu i lokaciji skladištenja naoružanja "Teufik Buza Tufo" u Visokom (<https://www.klix.ba/vijesti/bih/saudijska-arabija-donirala-bih-dva-miliona-dolara-za-modernizaciju-skladista-municije-i-naoruzanja/180705049>, datum pristupa 15.07.2019.). Kraljevina Holandija je također 2018. godine donirala 245.000 dolara za uništavanje nestabilne municije u BiH (<https://noviglas.info/2018/11/02/holandija-dala-245-000-dolara-za-unistavanje-nestabilne-municije-u-bih/>, datum pristupa 15.07.2019.). Ovaj projekat bi trebao biti završen do kraja 2019. Posljednjih godina radilo se na inteziviranju procesa rješavanja viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava u posjedu Oružanih snaga BiH, ali je krajnji rezultat još uvijek daleko. I dalje postoji, neispravno i nestabilno naoružanje, municija i eksplozivi, koji mogu dovesti do slučajnih, nekontrolisanih eksplozija,

a koje mogu imati tragične ishode. Međutim, u takvim operacijama ključno je provesti mjere sigurnosti i opreza, koje zavise od brzine i vremena reakcije. Neophodno je još aktivnije i agresivnije djelovati na ovom polju kako bi se postigao konačan cilj-potpuno rješavanje viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava.

7. OPASNOSTI PROUZROKOVNE VIŠKOVIMA NAORUŽANJA I MUNICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Složenost rješavanja NMiMES-a u legalnom i ilegalnom posjedu zahtijeva razmatranje sigurnosnih aspekata. U svakom slučaju apsolutna sigurnost ne postoji, te je uvijek prisutan rizik od opasnosti. Rizici mogu biti:

- 1) Rizik narušavanja zdravlja i ugrožavanje života pojedinaca koji drže oružje u ilegalnom posjedu ili koji rade na poslovima zaštite i manipulacije uskladištenog oružja i streljiva ili koji se bave poslovima uništavanja viškova naoružanja;
- 2) Rizik nelegalne upotrebe i nelegalne trgovine oružjem;
- 3) Rizik vezan za skladištenja oružja i streljiva i upravljanja zalihama.

Veliki rizik postoji i od nekontrolisane eksplozije skladišta NMiMES-a s obzirom na njegovo stanje. Pored toga, postoje i rizici za okoliš, pa je potrebna i okolišnja studija i implementacija svih aktivnosti na upravljanju i finalnom tretmanu naoružanja i municije koje je okolišno prihvatljivo sa EU standardima (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/library/crisis_prevention_and_recovery/strategy-for-small-arms-and-light-weapons-control-in-bosnia-and-.html, datum pristupa 07.06.017.).

Suzbijanje rizika od opasnosti koje viškovi naoružanja i municije nose sa sobom je izuzetno zahtjevan i kompleksan zadatak, ali zahtijeva nužno rješavanje. Naime, postoji više aspekata sa kojih se opasnosti od viškova naoružanja i municije mogu posmatrati. Jedan od njih jeste da tako oružje, ukoliko nije dovoljno kontrolisano, može dospjeti na crno tržište, odnosno može posredovati razvoju organiziranog kriminala ili terorističkih aktivnosti. Suzbijanje takovog nedozvoljenog posjedovanja oružja i eksplozivnih tvari može biti uspješno ukoliko se viškovi prate u svakom segmentu, te se njihov životni vijek strateški planira (Savić i dr., 2009: 1). Opasnost od naoružanja i municije ne mora nužno biti povezana sa ilegalnim posjedom istog. Iz tog razloga, potrebno je u skladu sa provedenim zakonima postupati sa naoružanjem i municijom. Viškovi naoružanja Oružanih snaga BiH zahtijevaju potpunu kontrolu i 100%-tne inspeksijske preglede, jer upravo osiguravanjem fizičke bezbjednosti i pravilnim upravljanjem istim može se rizik od opasnosti svesti na minimum (<http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/G-Issue-briefs/SAS-RASR-IB1-Serb.pdf>, datum pristupa 03.04.2016.). Još jedan aspekt rizika viškova naoružanja jeste mogućnost

neplanirane eksplozije, koja može izazvati tragične posljedice. Nekontrolisane eksplozije skladišta municije (skrać. UEMS) mogu imati poražavajući uticaj na razvoj i dobrobit građana. Predstavljaju opasnost po život ljudi koji žive u okolini ili uzrokuju ozbiljnu štetu na vojnoj infrastrukturi i okolnim naseljenim mjestima. Procjenjeno je da je investicija u oporavak nakon incidenta nekontrolisane eksplozije pet puta veća nego investicija u prevenciju iste (http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2014/10/07/keeping-up-with-the-world-safety-standards-in-weapons-and-ammo-storage.html, datum pristupa 05.05.2017.).

Prema analizama EUFOR-a, procjena njihovih stručnjaka u odnosu na stabilnost baruta i eksplozivnih punjenja u odnosu na starost i održavanje istih, kao i uslova skladištenja, je da se vjerovatnoća nastanka incidenata slučajnom eksplozijom u skladištima iz godine u godinu neprekidno povećava. Nivo rizika 2010. godine ocijenjen je ocjenom „mala mogućnost“, dok je 2011. godine ocijenjen ocjenom „srednja mogućnost“, a u godinama koje su uslijedile poslije analize nisu obavljane (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.).

Zbog činjenice da se radi o velikim količinama viškova, a imajući u vidu životnu dob i tehničku ispravnost ovih zaliha, nemoguće je govoriti o 100% sigurnosti kada je u pitanju sigurnost u skladištima. Međutim, imajući u vidu navedene poduzete mjere i radnje možemo kazati da su mogućnosti krađe i proliferacije viškova naoružanja i municije svedene na minimum.

8. ZAŠTITA STANOVNIŠTVA U PODRUČJIMA GDJE SE ČUVAJU VIŠKOVI ORUŽJA I MUNICIJE

Na područjima gdje su čuvaju viškovi naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava potrebno je uspostaviti određene standarde za zaštitu stanovništva koje se nalazi u okolini, kao i za zaštitu okoliša. Kako bi se osigurala takva zaštita, potrebna su određena finansijska sredstva koja će omogućiti savremena skladišta sa potpunom kontrolom sadržaja oko njih i u njima. Da bi se preventivno djelovalo na vrijeme, potrebno je upravljati i poznavati životni ciklus NMiMES-a. Odnosno, postupak sigurnog skladištenja će se moći realizovati ukoliko su stručna lica izvršila tehnički pregled naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava, te upoznala sve moguće rizike i posljedice njegovog stanja. Kako bi se spriječile eventualne nesreće i tragedije, potrebno je skladišta urediti po najsavremenijim standardima. Neke od mjera koje se provode kako bi se osigurala zaštita skladišta su adaptacija stare i postavljanje nove žičane ograde oko skladišta, ugradnja sigurnosnih vrata i ulaznih kapija, instalacija videonadzora i protuprovalne dojave, vanjske rasvjete i klimatizacije (<https://hamdocamo.wordpress.com/2014/10/19/rjesavanje-viskova-naoruzanja-i-municije-vojska-ce-prebrojati-svaki-metak/>, datum pristupa 05.05.2017.).

U Bosni i Hercegovini ne postoji odgovarajući pravilnik koji je na snazi o načinu provođenja sigurnosnih mjera kod skladištenja naoružanja, municije i eksplozivnih tvari, ali svako takvo skladište bi trebalo ispunjavati prostorne i tehničke uslove kako bi se osigurala mjere zaštite od požara, eksplozije i ostalih mogućnih opasnosti. Kao primjer, ovdje se može navesti način reguliranja ovog problema u Republici Hrvatskoj., Kako se navodi u Pravilniku o uvjetima i načinu provedbe sigurnosnih mjera kod skladištenja eksplozivnih tvari („Narodne novine“, broj 26/09, 41/09 i 66/10), koji je donesen u Republici Hrvatskoj od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, skladišta moraju zadovoljavati određene uslove:

- 1) Sigurnosne udaljenosti;
- 2) Otpornosti na požar;
- 3) Otpornosti na streljivo;
- 4) Ugrađene opreme, materijale i izvedbe na način da se spriječi pojava unutrašnjeg i vanjskog iskrenja;
- 5) Mogućnost prirodnog ili prisilnog provjetravanja;
- 6) Zaštićenosti od provale i krađe;

- 7) Zaštićenosti od vremenskih uticaja;
- 8) Opremljenosti odgovarajućim sredstvima za gašenje požara.³³

Tehnička zaštita objekata, kao i cijelog prostora skladišta, kada se provodi bez tjelesne zaštite³⁴ mora ispunjavati najmanje uslov III. Kategorije-VIŠI STEPEN ZAŠTITE, tj. mora biti izvedena mehanička i tehnička zaštita kojom se signalizira neovlašten ulazak i dojava na centralni dojavni sistem, te tehničku zaštitu koja podrazumijeva kontrolu prolaza i video nadzor („Narodne novine“, broj 26/09, 41/09 i 66/10). Da bi svi ovi uslovi bili ispunjeni, neophodna su velika finansijska sredstva.³⁵

S obzirom da Bosna i Hercegovina ne posjeduje resurse koji će u potpunosti osigurati skladišta najsavremenijom opremom, vrijeme i brza reakcija ključan su faktor u sigurnom rješavanju viškova NMiMES-a. Ukoliko dođe do neželjenih i nekontrolisanih incidenata, oni će ugroziti i personal Oružanih snaga BiH, ali i naseljena mjesta u okolini i lokalno stanovništvo. Iz tog razloga, radi se na unaprijeđenju uslova u skladištima, kao jednom od prioriteta, kako bi se postigli definisani međunarodni standardi po pitanju sigurnosti u i oko skladišta, odnosno dovođenje količina NMiMES-a u potrebne okvire. To podrazumijeva usvajanje i primjenu tih standarda za praćenje životnog ciklusa NMiMES-a (www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753, datum pristupa 01.04.2017.). Kako bi se ovladalo praćenjem cjelokupnog životnog ciklusa NMiMES-a, u saradnji sa međunarodnim partnerima, pristupilo se i analizi hemijske stabilnosti baruta.

Projektom SECUP intenzivno se radilo na sigurnosti skladišta. Izvršena je izgradnja video nadzora na dvije lokacije skladišta municije: „Kuli“ u Mrkonjić Gradu i „Krupa“ u Hadžićima, kao i drugi infrastrukturni radovi (poboljšanje stanja žičane ograde, vrata, rasvjete i slično). Oružane snage BiH zajedno sa NATO-om, EUFOR-om, UNDP-om, OESS-om, EU, kao i ambasadama Sjedinjenih Američkih Država, Austrije, Švicarske, Švedske, pružaju

---

³³ Pored opštih uslova sigurnosti, skladišta moraju zadovoljavati i posebne uslove koji se tiču otpornosti na požar, otpornosti na streljivo, kao i sprječavanja unutrašnjeg i vanjskog iskrenja. Obzirom da je ovaj Pravilnik donesen u Republici Hrvatskoj pri izradi i opremanju skladišta, koriste se standardi Republike Hrvatske (debljina zidova i slično). Međutim, opšti uslovi su prihvatljivi po međunarodnim standardima i normama („Narodne novine“, broj 26/09, 41/09 i 66/10).

³⁴ Tjelesnu zaštitu obavlja pravna osoba ili obrtnik koji imaju odobrenje Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 26/09, 41/09 i 66/10).

³⁵ S obzirom da u Bosni i Hercegovini ne postoji adekvatan Pravilnik po pitanju skladištenja eksplozivnih materija, da bi se opisali standardi i uslovi skladištenja, u ovom slučaju upotrebljen je *Pravilnik o uvjetima i načinu provedne sigurnosnih mjera kod skladištenja eksplozivnih tvari* Republike Hrvatske, koji je usklađen sa međunarodnim i europskim standardima.

svakodnevne napore kako bi se ovladalo životnim ciklusom NMiMES-a, te omogućila 100%-tna zaštita stanovništva i personala OS BiH od mogućih rizika i opasnosti od NMiMES-a (Projekat SECUP). Nadalje, u kasarni „3. maj“ u Doboju, izvršena je ugradnja antistatičkih podova i pregradnih zidova, saniran je ventilacioni sistem, a samim tim su se poboljšali radni uslovi, kao i opća sigurnost. Instalacija EWI peći za spaljivanje pješadijske municije, „Pull apart“ mašina, koja služi za delaboraciju municije i tračne pile, omogućile su značajno povećanje kvantita uništenja. Proces delaboracije zahtjeva najsavremenije standarde, koji su ujedno i ekološki prihvatljivi (<https://hamdocamo.wordpress.com/2014/10/19/rjesavanje-viskova-naoruzanja-i-municije-vojska-ce-prebrojati-svaki-metak/>, datum pristupa 05.05.2017.). Neki od nedostataka skladišta NMiMES-a su:

- 1) nedostatak slobodnog skladišnog prostora za inicijalno pregrupiranje viška municije s perspektivnih na neperspektivne lokacije,
- 2) ograničeni kapaciteti za uklanjanje municije i MES-a metodom delaboracije u tvorničkim kapacitetima (čime bi se osigurao slobodan skladišni prostor prije svega na perspektivnim lokacijama),
- 3) nepotrebni rizici transporta i duplirani troškovi u slučaju grupiranja viška i neperspektivne municije na manjem broju lokacija (neperspektivnih), jer bi se ta ista sredstva u konačnici ponovo morala prevesti na lokaciju konačnog uklanjanja,
- 4) ograničeni transportni kapaciteti u OS BiH (<http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>, datum pristupa 14.04.2017.).

Rješavanjem navedenih nedostataka, riješilo bi se djelimično pitanje rizika i opasnosti od viškova NMiMES-a. Kroz godine radilo na unaprjeđivanju navedenih nedostataka, te je trenutna sigurnosna situacija poboljšana do određene mjere. Po pitanju skladištenja NMiMES-a, provedeni su različiti projekti od strane UNDP-a ili OESS-a. Projekat EXPLODE, koji je implementiran od strane UNDP-a i projekat SECUP, koji je implementiran u saradnji sa Misijom OESS-a u Bosni i Hercegovini, fokusirani su na povećanje sigurnosti u procesime demilitarizacije i rješavanje viškova NMiMES-a.

9. ANALIZA MJERA ZA ZAŠTITU I SPAŠAVANJE

Problem viškova naoružanja i municije je ne samo regionalni nego i globalni problem. Zbog toga neophodno je da se rješavanju ovog problema pristupi zajednički. Potrebno je da države koje su u mogućnosti pomognu drugim državama koje se susreću sa problem bezbjednog uništavanja viškova te zastarjelog oružja i municije. Na taj način se smanjuje vjerovatnoća da će ti materijali pasti u ruke kriminalaca, terorista i ilegalnih trgovaca oružjem i biti upotrebljeni za kriminal i oružane sukobe. S druge strane, ispravno uništenje ove zastarjele i loše obezbijedene municije dovest će do smanjenja broj nenamjernih eksplozija zaliha, koje mogu raniti nedužne ljude koji žive u blizini vojnih skladišta (<http://www.rasrinitiative.org/pdfs/Dangerous-Depots-Factsheets-Bosnian.pdf>, datum pristupa 15.07.2019.).

Sve veći broj eksplozija, u skladištima oružja širom svijeta, javlja se od 1990-tih godina. Kako se stanovništvo gradova sve više širi iz urbanih centara prema skladištima koja su nekad bila izolovana, tako i broj ovakvih nesreća raste. U dosadašnjim istraživanjima, od 1995. godine je zabilježeno 218 nesreća u opasnim skladištima širom svijeta. Ove nesreće uzrokovale su više od 4.700 pogibija i skoro 5.700 ranjavanja. Dvije takve nesreće su se dogodile na području Jugoistočne Europe. Prva 19. oktobar 2006. u Srbiji. U skladištu municije u gradu Praćinu, te susjednim gradovima Čupriji i Jagodini ranjeno je oko 20 ljudi. Pomoć je pristigla od strane Ujedinjenog Kraljevstva i UNDP-a. Druga takva nesreća dogodila se u Albaniji 15. mart 2008. Tačnije, u jednom skladištu municije albanske vlade u selu Gerdec, sjeverozapadno od glavnog grada Tirane, u seriji snažnih eksplozija život je izgubilo 27 osoba, a ranjeno je više od 300. Eksplozija je nanijela i druge štete. U eksploziji je uništeno 400 kuća i drugih civilnih objekta u krugu od 2,5 kilometara. Došlo je i do evakuacije 4.000 obližnjih stanovnika. Uzroci eksplozije su bili stara, nestabilna municija, nepropisno skladištenje i nebezbedno rukovanje municijom u skladištu koje je služilo kao objekat za demilitarizaciju (<http://www.rasrinitiative.org/pdfs/Dangerous-Depots-Factsheets-Bosnian.pdf>, datum pristupa 15.07.2019.). U rekordnom roku im je pružena pomoć od strane Ministarstva odbrane SAD-a i Američke ambasade, Stejt Department SAD-a. Također, Ured za uklanjanje i smanjivanje količine oružja je donirao 2 miliona dolara albanskim vlastima. Ta sredstva su bila namjenjena za temeljno i sigurno čišćenje izuzetno opasnih neeksplozivnih materijala koji su zagadili tu lokaciju i okolna područja

(<http://www.rasrinitiative.org/pdfs/Dangerous-Depots-Factsheets-Bosnian.pdf>, datum pristupa 15.07.2019.). I u Hrvatskoj, od 1995. na lokacijama za uklanjanje municije su 23 osobe smrtno stradale i 40 je povrijeđeno (<https://www.osce.org/hr/bih/110163?download=true>,

U Bosni i Hercegovini nije zabilježen slučaj eksplozije skladišta. Međutim, Bosna i Hercegovina se i dalje nalazi u ne tako zavidnom položaju kada je u pitanju problem viška naoružanja i municije. Iako se kroz niz projekata (EXPLODE, SECUP, EXPLODE+) radi na rješavanju ovog problema, BiH još uvijek ne posjeduje potrebne kapacitete. Neophodno je da se skladišta adaptiraju, te da zadovoljavaju određene prostorne i tehničke uslove. U ovom trenutku BiH nije u stanju da takva skladišta obezbjedi. To znači da samim tim nema ni adekvatnih mjera za zaštitu i spašavanje stanovništva.

Kako municija i dalje stari, dolaziti će do novih tragedija osim ukoliko ne dođe do šire spoznaje i rješavanja ovog problema. Kao što ovaj i drugi incidenti pokazuju, loše održavano, nepropisno skladišteno ili neadekvatno čuvano konvencionalno oružje i municija predstavljaju značajnu humanitarnu opasnost, sličnu bolje poznatoj opasnosti od nagaznih mina i drugih ostataka ratnih eksploziva ostavljenih na terenu poslije ratnih sukoba.

10. PERCEPCIJA STANOVNIŠTVA O OPASNOSTIMA OD VIŠKOVA ORUŽJA I MUNICIJE

Viškovi naoružanja i municije predstavljaju jedan od velikih rizika u Bosni i Hercegovini. Kao takvi, oni postaju opterećenje za Oružane snage, jer OS moraju voditi brigu, čuvati i skladištiti takvo naoružanje i municiju. Jedan od glavnih problema su loši uslovi skladištenja kao i loše stanje viškova naoružanja i municija. Sve to predstavlja potencijalnu prijetnju i opasnost za stanovništvo, posebno ono koje živi u neposrednoj blizini skladišta.

Postavlja se pitanje da li su građani svjesni rizika i opasnosti koje viškovi naoružanja i municije mogu prouzročiti? U periodu od 20.oktobra 2017. do 20.maja 2018. godine provedeno je istraživanje čiji je zadatak bio da razvije i testira metodologiju za procjenu rizika za naseljena mjesta koja se nalaze u blizini skladišta municije i drugih minsko-eksplozivnih sredstava. Suština procjene rizika se ogleda u naporima koje društvo, njegove sigurnosne i odbrambene strukture, te sistem za zaštitu i spašavanje ulaže u povećanje sigurnosti građana i to kroz procjenu, prevenciju i redukciju rizika (bilo da su prouzrokovani prirodnim ili tehnološkim štetnim efektima) (Lisica, 2018: 9). Projekat nosi naziv „Razvoj metodologije za procjenu rizika za naseljena mjesta u blizini skladišta municije“, a provela ga je Norveška narodna pomoć u BiH, koju je angažovao Razvojni program Ujedinjenih naroda u BiH. Veliku podršku ovom projektu pružilo je i Ministarstvo odbrane BiH, Zajednički štab Oružanih snaga BiH, kao i EUFOR (Lisica, 2018: 10). Temelj ovog projekta predstavljala su načela humanitarnog imperativa. U središtu istraživanja nalazila su se naseljena mjesta, domaćinstva i pojedinci koji su izloženi riziku od neplaniranih eksplozija skladišta municije i minsko-eksplozivnih sredstava.

Testiranje je izvršeno u naseljima Gabela i Gorica-Struge. U periodu od 29.januara do 9.marta 2018.godine izvršeno je prikupljanje podataka i anketiranje domaćinstava, privrednih i drugih subjekata. Prikupljeni su sljedeći podaci: u 372 domaćinstva živi 1.237 stanovnika, što čini 68,6% ukupne populacije koja živi na lokaciji Gabela i Gorice-Sruge. Od toga 50,8% čine muškarci, a 48,2% žene. Ono što je uočeno, to je manjak stanovništva starosne dobi između 25-30 godina, čemu je doprinijela ekonomska kriza (Lisica: 2018: 23-25). Osim ovog nedostatka, drugih koji utiču na socio-demografsku strukturu stanovništva nema.

Anketiranjem se došlo do određenih saznanja, te su na taj način rangirani potencijalni događaji koji su percipirani kao opasnost/prijetnja (njih ukupno 21). Članovi domaćinstava koji su anketirani su imali mogućnost da rangiraju do 10 takvih neželjenih događaja (u prosjeku su rangirali 3, a najviše 6 događaja) (Lisica, 2018: 25). Kao najveća opasnost percipiran je zemljotres sa indeksom percepcije=1.00. Na drugom mjestu je poplava, čiji indeks percepcije iznosi=0.75. Zatim slijedi požar sa indeksom percepcije=0.58 (s ostalim tipovima požara indeks percepcije=0.85). Percepcija o eksploziji skladišta municije kao opasnost je veoma mala i kao takva nalazi se tek na 13. mjestu (indeks percepcije=0.04- što je 25 puta manji nego indeks percepcije za potres) (Lisica, 2018: 25). Iz dobivenih rezultata se može zaključiti da je percepcija rizika od eksplozije skladišta municije mnogo manja nego što se to očekivalo. Pretpostavlja se da je do ovakvih rezultata došlo zato što su se građani prihvatili trenutnu situaciju, smatrajući da to nije tolika prijetnja za njih. Ako uzmemo u obzir dobivene rezultate, to znači da stanovništvo koje živi u blizini skladišta u najmanju ruku nije svjesno opasnosti i posljedica koje viškovi naoružanja i municije mogu izazvati. Neophodno je stanovništvo edukovati, kroz razne projekte i seminare u koje će sami biti uključeni, kako bi spoznali veličinu ovog problema.

11. VIŠKOVI NAORUŽANJA I MUNICIJE I SIGURNOST GRAĐANA

Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Oružane snage Bosne i Hercegovine su preuzele pod svoju ovlast rješavanje viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava 2006. godine. Od tada je prošlo trinaest godina i još uvijek se intenzivno radi na pregledu, skladištenju i uništavanju zaliha NMiMES-a zaostalih iza ratnih dešavanja na teritoriju Bosne i Hercegovine, a koja su prestala 1995. godine. Naime, konačni cilj je i dalje daleko, ali nije neostvariv.

Jedan od osnovnih problema predstavlja međunarodno-pravni, zakonodavni okvir. Bosna i Hercegovina još uvijek nema regulisan jedinstveni zakonodavni okvir koji definiše sve propise i pravila iz oblasti naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Zakoni koji su trenutno na snazi nisu međusobno usklađeni, niti su usklađeni sa međunarodnim i europskim standardima. Kako bi se u potpunosti uspostavila kontrola nad oružjem, naoružanjem, municijom i minsko-eksplozivnim sredstvima, neophodno je što prije regulisati cjelokupni zakonodavni okvir, kako bi on postao jedinstven i primjenjiv na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Pored toga, nužna je i bolja koordinacija i saradnja svih institucija i agencija koje su uključene u rješavanje problema NMiMES-a u Bosni i Hercegovini. Predsjedništvo Bosne i Hercegovini, zajedno sa Ministarstvom odbrane Bosne i Hercegovine, mora uspostaviti saradnju svojih službi, te time omogućiti koordinaciju aktivnosti u oblasti rješavanja viškova naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava.

Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Oružane snage Bosne i Hercegovine, u saradnji sa međunarodnim organizacijama (UNDP, OESS, SEESAC), posljednjih godina, kroz različite projekte (EXPLODE, SECUP, EXPLODE +, SAFE UP), uništile su veliki dio zaostalog naoružanja i municije, a cilj je provesti 100%-tne inspekcije do kraja 2017. godine, te potpuno uništenje neispravnog i nestabilnog oružja do kraja 2019. godine. S obzirom na stanje naoružanja i municije, kontrolno-tehničke preglede je potrebno izvršiti u što bližoj budućnosti kako bi se spriječile moguće nesreće i nekontrolisane eksplozije. Također, posljednjih godina se radilo na unaprijeđenju uslova skladišta u kojima se nalazi NMiMES. Stavljena je savremena oprema koja omogućava stabilniju sigurnosnu situaciju, za stanovništvo u okolnim mjestima i personal koji rukuje sa naoružanjem i municijom. Uz sve dosadašnje napore i trud, ovaj problem još uvijek nije u potpunosti riješen i još uvijek

uzrokuje destabilizaciju i usporava ekonomski, privredni i socijalni razvoj Bosne i Hercegovine. Još uvijek postoji oko 11 000 tona viška municije i oko 40 000 komada viškova naoružanja, koji su potencijalna prijetnja sigurnosti građana Bosne i Hercegovine i zahtijevaju inspekciju.

Rješavanjem problema naoružanja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava u Bosni i Hercegovini, Oružane snage BiH bi bile u mogućnosti iskoristiti perspektivno naoružanje i municiju, dok bi uništavanjem neispravnog naoružanja i municije riješili problem sigurnosti i stabilnosti Bosne i Hercegovine, te, u tom segmentu, pozitivno uticati na razvoj Bosne i Hercegovine na putu ka Europi.

12. ZAKLJUČAK

Osnovni problem istraživanja u magistarskom radu bio je usmjeren na uticaj viškova naoružanja i municije na sigurnost građana Bosne i Hercegovine. Predmetom istraživanja obuhvaćen je postratni period, tačnije od 1996. pa do danas. Ostvareni su postavljeni naučni i društveni ciljevi. Primijenjene su komparativna metoda, statistička metoda, prikupljanje podataka, analiza sadržaja dokumenata i analiza rizika. Ovim metodama i postupcima istraživanja obuhvaćen je sistem varijabli i potvrđene su postavljene hipoteze.

Komparativnom metodom analizirane su aktivnosti koje se poduzimaju u vezi ovog problema. Ovom metodom su upoređeni zakoni i drugi zakonski propisi o oružju i municiji kako na nivou Bosne i Hercegovine, tako i na nivou entiteta, kantona i Brčko distrikta. Iako se ovi zakoni u samom nazivu razlikuju od nivoa do nivoa, njihova suština ostaje ista. Ono što oni propisuju, uređuju i definišu je u principu isto. Na mjestima na kojima su uočene određene praznine urađeni su Nacrti zakona. Bosna i Hercegovina je prihvatila i različite sporazume, strategije i politike koje se tiču problema naoružanja i municije. Zajedno sa međunarodnim organizacijama, kroz različite programe nastoji da građanima pruži sigurnost i stabilnost. Međutim, još uvijek postoji određeni broj zakona o oružju i municiji koji nisu međusobno usklađeni. Neophodno je nastaviti raditi na stvaranju jedinstvenog zakonskog i administrativnog okvira. Ministarstvo odbrane i Oružanih snaga BiH surađuju sa međunarodnim organizacijama na rješavanju ovog problema kako bi se ubrzao ekonomski, privredni i socijalni razvoj BiH.

Prikupljanjem podataka utvrđeni su broj i vrste naoružanja, municije i nestabilnih minsko-eksplozivnih sredstava. Također je prikazan raspored i stanje skladišta. Na osnovu ovih podataka došlo se do zaključka da bez obzira na pomake u rješavanju ovog problema, još uvijek postoji veliki broj naoružanja, municije, te minsko-eksplozivnih sredstava koje je potrebno uništiti. Još uvijek postoje skladišta u kojima je smještena nestabilna municija i minsko-eksplozivna sredstva, a koja nisu u potpunosti adaptirana i ne ispunjavaju potrebne tehničke uslove. Ovim je potvrđena prva posebna hipoteza koja je glasila: **Veća je vjerovatnoća eksplozija skladišta u kojima je uskladištena nestabilna municija i minsko-eksplozivna sredstva.**

Analizirajući sadržaj pojedinih dokumenata, te aktivnosti i mjere koje se poduzimaju na uništavanju viškova naoružanja i municije, došlo se do spoznaje da ne postoje konkretne mjere za zaštitu i spašavanje stanovništva. Proučavajući rizike utvrđeno je da osim rizika vezanog za skladištenje oružja, streljiva i zaliha, postoji i još veći rizik, a tiče se same populacije. Ovaj rizik vezan je za pojedince koji drže nelegalno oružje, pojedince koji rade u skladištima (na poslovima skladištenja oružja), te stanovništvo koje živi u neposrednoj blizini skladišta i svakodnevno je izloženo opasnostima. Iako se kroz različite projekte radi na rješavanju ovog problema, to ipak nije dovoljno da se spriječe opasnosti i posljedice koje viškovi naoružanja i municije mogu prouzročiti, čime se potvrđuje druga posebna hipoteza, a ona glasi: **Nema adekvatnih mjera ni planova za zaštitu i spašavanje stanovništva u slučaju eksplozije skladišta koje se nalazi u njihovoj blizini.**

Na osnovu projekta provedenog od strane Norveške narodne pomoći pod nazivom „Razvoj i testiranje metodologije za procjenu rizika naseljenih mjesta u okolini skladišta municije i minsko eksplozivnih sredstava“ došlo se do interesantnih saznanja. Prikupljanjem podataka i anketiranjem domaćinstava koja se nalaze u neposrednoj blizini skladišta utvrđeno je da stanovništvo koje živi u blizini skladišta ne percipira opasnosti i posljedice koje viškovi MiMES-a mogu prouzročiti. Izvještaj je pokazao da je percepcija rizika kod građana mnogo manja nego što se to očekivalo. Još uvijek nije u dovoljnoj mjeri razvijena javna svijest o mjerama prevencije, niti je razvijena svijet o uticaju viškova MiMES-a na sigurnost građana. Ovim se potvrđuje treća posebna hipoteza koja je glasila: **Kod građana Bosne i Hercegovine ne postoji izražena percepcija rizika o opasnostima koje mogu prouzročiti viškovi naoružanja i municije.**

Bez obzira na činjenicu da se Bosna i Hercegovina sa problemom viškova naoružanja i municije bori duži niz godina, pomaci su vidljivi i značajni. Izučavajući viškove MiMES, njegovu suštinu uočeno je da stanovništvo nije često svjesno važnosti ovog problema. Otuda i nerazvijena svijest kod građana o rizicima i posljedicama koje sa sobom nose MiMes-a. Analizom uticaja viškova naoružanja i municije na sigurnost građana u Bosni i Hercegovini došlo se do sljedećih zaključaka:

1. Bez obira na napore koji se ulažu u rješavanje viškova municije i naoružanja, još uvijek postoji određeni broj viškova koje je neophodno uništiti, jer i dalje su prijetnja za sigurnost stanovništva.

2. Postojeći zakonski okvir nije adekvatan. Potrebno je uskladiti zakone po međunarodnim, europskim standardima kako si se stvorio jedinstveni zakonski okvir.
3. Brojni su rizici i opasnosti koje uzrokuju viškovi naoružanja i municije, a koji imaju štetne posljedice po populaciju.
4. Stanovništvo koje živi u blizini skladišta nije u dovoljnoj mjeri zaštićeno, što je posljedica nepostojanja adekvatnih mjera i planova za zaštitu i spašavanje.
5. Nedovoljno je izgrađena svijest građana o opasnostima, rizicima i posljedicama od viškova naoružanja i municije. Neophodno je stanovništvu približiti stvarnu situaciju, i to kroz seminare, razne edukacije itd.

Poduzete radnje na rješavanju problema viškova naoružanja i municije su svakako u određenoj mjeri doprinijele njihovom smanjenju. Međutim, zbog postojanja neadekvatnih uvjeta svakodnevno se povećava opasnost koja može ugroziti stanovništvo, što dovodi do potvrde generalne hipoteze, koja glasi: **Postojeći viškovi naoružanja i municije, te nestabilnih minsko eksplozivnih sredstava koji se čuvaju u neadekvatnim uvjetima mogu prouzročiti opasnosti koje ugrožavaju sigurnost građana Bosne i Hercegovine.**

13. LITERATURA

13.1. KNJIGE

1. Abazović, Mirsad (2002). Državna bezbjednost-uvod i temeljni pojmovi, Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka;
2. Beridan, Izet; Tomić Ivo; Kreso, Muharem (2001.). Leksikon sigurnosti drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo: DES;
3. Beridan, Izet (2008). Politika i sigurnost, Sarajevo: Fakultet političkih nauka;
4. Dautović, Kenan (2007). Prevencija konflikata u Međunarodnim odnosima, Travnik: BZK Preporod.
5. Kegli, Čarls i Vitkof, Juždin (2006). Svetska politika – trend i transformacija, Beograd: Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka.
6. Klaić, Bratoljub (1989). Rječnik stranih riječi, Zagreb: Nakaldni zavod Matice Hrvatske;
7. Lisica, Darvin (2011). Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini, Knjiga 2. Sigurnosni rizici. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
8. Masleša, Ramo (2002). Teorije i sistemi sigurnosti, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka;
9. Smajić, Mirza (2010). Organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini – tranzicijske dileme, Sarajevo: Fakultet političkih nauka;
10. Tatalović, S. (2006). Nacionalna I međunarodna sigurnost, Zagreb: Politička kultura.
11. Termiz, Dževad (2009). Metodologija društvenih nauka- Drugo dopunjeno i prošieno izdanje, Lukavac;
12. Termiz, Dževad (2003). Metodologija društvenih nauka, Sarajevo;
13. Termiz, Dževad; Milosavljević, Slavomir (2000). Praktikum iz metodologije politikologije, Sarajevo;
14. Vujević, Miroslav (2006). Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti, Zagreb: Školska knjiga.

13.2. NAUČNI RADOVI

1. Abazović, Mirsad (2013). Teme i radovi iz nacionalne sigurnosti: Nacionalna sigurnost BiH (problemski pristup), Sarajevo.

13.3. ČLANCI

1. Ahić, Jasmin; Koraljić, Nedžad; Kovačević, Goran; Smajić, Mirza (2013). Izvorni znanstveni članak: Novi koncept razumjevanja odnosa sigurnosti i politike, Zagreb.

13.4. DOKUMENTI

1. Službeni glasnik BiH (br.88/05) Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine.
2. Službeni glasnik BiH (br. 83/16) Zakon o obilježavanju malog oružja, lakog naoružanja i pripadajuće municije.
3. Službeni glasnik BiH (br. 9/04) Zakon o proizvodnji naoružanja i vojne opreme.
4. Službeni glasnik BiH (br. 53/09 i 22/16) Zakon o kontoli kretanja i vojne opreme.
5. Službeni glasnik BiH (br. 05/03, 09/03, 14/05, 33/03, 14/05, 56/05 i 75/05) Zakon o uvozu i izvozu oružja i vojne opreme i kontrole uvoza i izvoza proizvoda dvojne namjene.
6. Službeni glasnik BiH (br. 53/16) Zakon o kontroli vanjskotrgovinskog prometa oružja, vojne opreme i robe posebne namjene i Zakon o kontoli vanjskotrgovinskog prometa robe dvojne namjene.
7. Službeni glasnik RS (br. 26/16) Zakon o oružju i municiji Republike Srpske.
8. Službene novine Kantona Sarajevo (br. 38/07, 43/08, 23/10) Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije Kantona Sarajevo.
9. Službeni glasnik USK (br. 11/07) Zakon o oružju i municiji.
10. Službene novine ZDK (br.19/09) Zakon o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije.
11. Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH (br.02/10) Zakon o oružju i municiji Brčko distrikta BiH.
12. Narodne novine, Službeni list Republike Hrvatske (2009) Pravilniku o uvjetima i načinu provedbe sigurnosnih mjera kod skladištenja eksplozivnih tvari.

13.5. INTERNET IZVORI:

1. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bih-za-borbu-protiv-isil-daje-500-tona-municije>
2. <http://ba.n1info.com/a146261/Vijesti/Vijesti/Njemacka-daje-250.000-dolara-za-unistavanje-municije-u-BiH.html>

3. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002E0589&from=HR>
4. <http://nap.ba/new/vijest.php?id=35237>
5. http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1
6. <http://os.mod.gov.ba/zajednicki-stab-os-bih/u-fokusu/default.aspx?id=1659&langTag=bs-BA>
7. <https://rtv7.ba/arhive/109841>
8. <http://www.avaz.ba/clanak/242633/16?url=clanak/242633/16>
9. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/
10. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/library/pravda-i-sigurnost/small-arms-survey-2010-2011.htm
11. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/operations/projects/crisis_prevention_and_recovery/project_sample.html
12. http://www.bosnia_and_herzegovina/bs/home/library/pravda-i-sigurnost/small-arms-survey-2010-2011.html
13. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2013/06/28/project-explode-to-enhance-safety-of-bih-people-by-decreasing-ammunition-and-weapons-surpluses.html
14. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2014/10/07/keeping-up-with-the-world-safety-standards-in-weapons-and-ammo-storage.html
15. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2016/03/10/odr-ana-11-sjednica-strate-kog-komiteta-za-naoru-anje-municiju-i-minsko-eksplozivna-sredstva.html
16. http://www.ba.undp.org/content/bosnia_and_herzegovina/bs/home/presscenter/articles/2017/03/29/goal-achieved-1-800-tons-of-ammunition-disposed.html
17. <http://www.bhmac.org/mapa.jpg>
18. http://www.bhmac.org/?page_id=743&lang=hr
19. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/08675r2en8.pdf>
20. <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=5715&langTag=bs-BA>
21. <http://www.ekapija.com/bs/event/159253/undp-seminar-podrske-koordinacionom-odboru-za-kontrolu-oruzja-i-municije>

22. http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Kristofer-Peti-komandant-NATO-staba-u-Sarajevu-za-Glas-Srpske-Visak-oruzja-goruci-problem/lat/185432.html
23. <http://istinomjer.ba/predizborna-obecanja/sbbbih-saradnja-u-oblasti-kontrole-naoruzanja/>
24. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/saudijska-arabija-donirala-bih-dva-miliona-dolara-za-modernizaciju-skladista-municije-i-naoruzanja/180705049>
25. <http://www.klix.ba/vijesti/bih/u-ovoj-godini-u-bih-unisteno-1-000-tona-viska-naoruzanja/141203089>
26. <http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=56045>
27. http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visкова_naoruzanja/?id=34761
28. http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visкова_naoruzanja/?id=57233
29. <http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=25652>
30. http://www.mod.gov.ba/dokumenti/interni_dokumenti/Politika%20rjesavanja%20viskova%20naoruzanja%20i%20municije.pdf
31. <http://www.mod.gov.ba/files/file/deminiranje/hrv.%20deminiranje%20analiza1.pdf>
32. http://www.mod.gov.ba/files/file/maj_2011/bos_brosura.pdf
33. <http://www.mod.gov.ba/files/file/BILTEN%20OS%20i%20MO%20BiH%207%209april12.pdf>
34. http://www.mod.gov.ba/files/file/deminiranje/07_25_za%20web%20deminiranje.pdf
35. <http://www.mod.gov.ba/foto2015/1809-Bosanski%20jezik-.pdf>
36. http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/nadleznosti/?id=21756
37. http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/Sektor/Generalni_inspektorat/?id=21824
38. http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/Struktura/?id=21870
39. http://www.msb.gov.ba/PDF/SALW_Bosanski%20FINAL_web.pdf
40. <http://www.msb.gov.ba/PDF/izvjestaj25042018.pdf>
41. <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=30017>
42. <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=26029>
43. <http://mod.gov.ba/files/file/Bilten%20decembar.23.12.2013.pdf>
44. <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:538800-U-Bosni-16500-tona-viska-naoruzanja>
45. <http://www.npa-bosnia.org/index.php/about-us/activities-and-organizational-structure>
46. <http://www.osce.org/bs/bih/106819?download=true>
47. <http://www.osce.org/bs/bih/107914?download=true;>
48. <https://www.osce.org/bih/106770?download=true>
49. <http://www.osce.org/bs/bih/145136>

50. <http://www.osce.org/fsc/15792?download=true>
51. <http://www.osce.org/fsc/20783?download=true>
52. <http://www.osce.org/hr/bih/110163?download=true>
53. <http://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina>
54. <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/predsjednistvo-bih-sutra-o-rjesavanju-viska-naoruzanja-i-municije>
55. <https://www.parlament.ba/Publication/Read/5504?title=radionica-o-stanju-u-oblasti-naoruzanja-i-municije-u-bosni-i-hercegovini&pageId=0>
56. <http://www.rasrinitiative.org/pdfs/Dangerous-Depots-Factsheets-Bosnian.pdf>
57. <http://www.scribd.com/doc/104017001/Proliferacija-skripta-1#scribd>
58. <http://www.seesac.org/>
59. http://www.seesac.org/f/docs/Armed-Violence/Gender_and_SALW_srpski-bookmarks.pdf
60. <http://www.seesac.org/f/docs/Parliamentary-Handbooks/SALW-in-South-Eastern-Europe-Parliamentary-Handbook-2010-BCMS.pdf>
61. <http://www.seesac.org/f/img/File/Res/Regional-Implementation-Plan/SP-SEE-Regional-Implementation-Plan-BCMS-2006-99.pdf>
62. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/G-Issue-briefs/SAS-RASR-IB1-Serb.pdf>
63. <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/Q-Handbooks/HB-02-Diplo-Guide/SAS-HB02-Guide-UN-Small-Arms-Process.pdf>
64. <https://www.un.org/disarmament/convarms/att/>
65. <https://europa.rs/seesac-sproveo-aktivnosti-razoruzanja-i-kontrole-oruzja-u-jugoistocnoj-evropi-koje-eu-finansira-sa-52-miliona-evra/>
66. <https://hamdocamo.wordpress.com/2014/10/19/rjesavanje-viskova-naoruzanja-i-municije-vojska-ce-prebrojati-svaki-metak/>
67. https://issuu.com/unitednations_bih/docs/bih_studija_o_malom_i_lakom_naoruza
68. https://undg.org/wp-content/uploads/2017/05/2017-UNDAF_Guidance_01-May-2017.pdf
69. https://www.undp.org/content/dam/bosnia_and_herzegovina/docs/News/BiH%20Zajednicki%20Program%202015-2019%20-%20Finalni%20nacrt%20-%20LOC%20April%202015.pdf
70. [https://www.undp.org/content/dam/bosnia_and_herzegovina/docs/Research&Publications/Crises%20Prevention%20and%20Recovery/Small%20Arms%20Survey%202010-2011/BiH%20Strategy_CRO%20\(2\).pdf](https://www.undp.org/content/dam/bosnia_and_herzegovina/docs/Research&Publications/Crises%20Prevention%20and%20Recovery/Small%20Arms%20Survey%202010-2011/BiH%20Strategy_CRO%20(2).pdf)
71. https://www.unicef.org/bih/ba/SALW_BH_lr.pdf

72. www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_viskova_naoruzanja/?id=34753

73. www.seesac.org/res/files/failovi/99.pdf

74. www.seesac.org/res/files/publication/348.pdf

14. PRILOZI

a) POPIS TABELA

Tabela 1: Sistem hipoteza i varijabli

Tabela 2: Procjena ukupne količine oružja u Bosni i Hercegovini

Tabela 3: Pregled raspodjele oružja u legalnom posjedu

Tabela 4: Oružje registrovano u FBiH, RS, Policiji BD

Tabela 5: Municija i MES OS BiH 24

Tabela 6: Stanje MiMES-a na perspektivnim lokacijama (2012.)

Tabela 7: Stanje MiMES-a na neperspektivnim lokacijama (2012.)

Tabela 8: Stanje MiMES-a na perspektivnim lokacijama (2018.)

Tabela 9: Stanje MiMES-a na neperspektivnim lokacijama (2018.)

Tabela 10: RzOU MiMES i protočne LSM (2018)

b) POPIS SLIKA

Slika 1: Struktura Ministarstva Odbrane Bosne i Hercegovine

Slika 2: Struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Slika 3: Raspored lokacija – perspektivnih skladišta OS BiH

Slika 4: Raspored lokacija – perspektivnih skladišta municije

c) POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Broj uništenog MiMES-a kroz godine